

Scripta Annalia

EELK Lääne
praostkonna aastakirjad
2015

Et advendivalgus helgiks vastu ka hingest ja südamest

Urmas Viilma
peapiiskop

„Mina olen maailma valgus. Kes järgneb mulle, ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus,” ütleb Jeesus Johannese evangeeliumis (8:12).

Valgus ja selle suurenemine jõulude lähenedes on sõnum, mis saadab meid jõuluõhtuni. Sõnum Jeesusest kui Maailma Valgusest on ristiusu üks kandvamaid alustõdesid, mis saadab meid läbi meie kristliku elu alates ristimisest, mil ristitavale ulatatakse ristimisküünal, kuni meie lahkumiseni ajalikust elust, kui meie eluküünal kustub.

Valgus on üks ilusamaid,

ometi üks mõistatuslikumaid nähtusi maailmas. Valgus kuulub elementaarselt meie igapäevaellu, samas on valgus müstiline ja salapärase. Valgus annab sooja, valgustab meie igapäevaseid tegevusi ja tundub, et valguseta me ei saa.

Me vajame valgust. Samal ajal teame, et valgus paljastab kõik selle, mis toimub pimeduse katte all. Maailmas on aga ka valgust kartvaid tegusid ja asju ning Kristus valgustab igaühe hinge ja elu kõige sügavama sopini. Võib-olla just seetõttu ei leia paljud Kristusele kohta oma elus ja eneses.

Martin Luther on valgusest kirjutanud: „Päikesekiired on lähedal. Nad sädelevad näol, nad soojendavad ja kõrvetavad nii, et neid võib tõesti tunda. Siiski ei saa päikesekiiri näha.

Veel vähem saab neid kinni püüda, kuigi võid üritada kas või terve eluaja. Neid võib küll takistada aknast sisse paistmast, kuid kiirt ei saa võtta kinni. Ka Jumal on kõikjal, kuigi nähtamatult ja seletamatult. Kõrgemal kõigest. Jumal on vaba. Ta ei ole seotud ühegi paigaga, vaid ta on samal ajal kõikjal.”

Soovin, et advendivalgus ei helgiks vastu ainult küünaldelt, kuusekandjast, vaid ka inimeste hinges ja südames ning juhiks meid tõelise valguse, Kristuse juurde!

Soovin Scripta Annalia lugejatele valgustatud eluteed!

Iga samm ja hetk on väärtus

Tiit Salumäe
piiskop

Armsad kaasvõitlejad. Vennad ja õed, vanemad, vanavanemad, lapsed ja lapselapsed, pereliikmed ja üksikud. Head sõbrad ja nende ridade lugejad. Tervitan teid kõiki apostel Pauluse soovisõnaga: armu teile ja rahu Jumalalt, meie Isalt ja Issandalt Jeesuselt Kristuselt!

Võtame pisut aega, et mõelda jõuludest mitte pelgalt kui pidulikust hetkest, vaid kui protsessist. Jõulud koosnevad kolmest selgesti eraldatavast etapist, mis kõik on ühtviisi tähtsad ja vääriks tähelepanu.

Esiteks on jõulupühadeks valmistumine, mis kestab neli nädalat. Seda advendiaega vajame, et puhastada ennast ihu ja hinge poolest vastu võtma Kristust. Lapsed õpivad jõulusalme, vanemad otsivad jõuluringitusi. Kõik on põnevil ja ootavad. Kirikulaulus öeldakse: „Nii elevel, nii rõõmus on täna linn ja maa. Me valmis vastu võtma Sind, Önnistegi-ja.”

Teiseks on peatus jõulusõime ees. Sellele vaatamata, et Maar-

jal ja Joosepil ei olnud ruumi inimeste juures, sünnib aja täis saades ometi Kristus. Petlemas on näha imelist valgust, kõlab ingliskeelne kuulutus: „Teile on täna sündinud Önnistegi-ja”. Maailm ei ole enam endine, Jumal on andnud armastuse kinnituseks oma Poja ja ükski, kes temasse usub, ei pea enam hukkuma, vaid saab pärida igavese elu.

Jõulud ei pannud alust mitte ainult ajaarvamisele, vaid töid ka uue tunnetuse ja elava usu. Praegugi on paljudel mure tuleviku pärast ja maailmas on palju inimesi, kellel on majanduslikult raske. Nad ei saa jõulusid pühitseda niisuguse toredusega, nagu sooviksid. Ent tuletan meelde, et suuremad kui majanduslikud väärtused on hingelised väärtused ja tõelise jõulurõõmu saame siis, kui teeme rõõmu oma ligimesele, kellel on raske.

Kolmandaks on kutse minna kogu maailma ja kuulutada Kristust ning teha kõik rahvad Tema jüngriteks. On loomulik, et siis, kui oleme saanud

kogeda midagi head, tahame seda jagada teistega. Jõuludes osaks saanud armastuse sõnum on väärtus, mida tahame jagada. Eestimaalgi on veel palju inimesi, kes ei tunne Jumalat. Kristluse olemusse kuulub liikumine. Nii nagu universumis on alaline liikumine, kutsub ka Issand meid liikuma edasi ja nägema igas sammus ja hetkes väärtust.

Tänapäeval kurdavad inimesed selle üle, et neil on kiire. Nad soovivad kiiresti jõuda sihtkohta. Olen seda märganud ka oma lastelaste juures. Kas oleme juba kohal, küsivad lapsed ja tihti ka täiskasvanud. Kirik on kõikidel aegadel väärtustanud teel olemist. „Mina olen tee ja tõde ja elu,” ütleb Kristus.

Kutsun jõulude eel, jõulude ajal ja pärast jõule valima oma elus selline tempo, et meil oleks aega elada väärikalt iga hetke, tunda rõõmu Jeesusest kui jõululapsest ning üksteisest vendade ja õdedena.

Olgem tänulikud selle eest, mis meil on

Peatselt lõppev aasta on Eesti Evan-geelsele Luterlikule Kirikule ja meie praostkonnale eriline. Oleme valinud uue peapiiskopi ja uued piiskopid. Meid, läänlasi, puudutab see eriliselt, sest praost Tiit Salumäest sai piiskop ja Haapsalust piiskopilinn; Scriptast aga saame teada, et meie uus peapiiskop Urmas Viilma on peresidemete kaudu seotud Läänemaaga.

Arvan, et uus peapiiskop ja kaks uut piiskoppi toovad head nii kirikule kui ka ühiskonnale, mõjutades oma kogemuse ja autoriteediga ühiskonnas toimuvat ning kaasa rääkides meie riigi igapäevaelus.

Kirikutöö on eelkõige vaimne ja see pole ei lihtne ega kerge töö. Oleme ju alles 24 aastat saanud töötada vabas riigis. Meie töö on suurelt jaolt endiste aegade rikutud hingepõllumaa ravimine ja korrastamine. Sihikindel vaevanägemine sel põllul kannab kindlasti head vilja, aga mitte kohe, vaid tulevaid aastaid.

Jõuluaeg on aasta üks rõõmsamaid aegu. Sel ajal on kogudus jälle nagu üks suur pere, kes võtab üheskoos osa jõuluõhtu jumalateenistusest. Alati on siis suur rõõm kohata ligemalt ja kaugemalt koju tulnud koguduseliikmeid.

Lääne praostkonna kogudused saavad kõik koguneda oma kodukirikus, kuulata jõululugu ja võtta koju kaasa püha puudutus, mis annab jõudu uskuda ja loota. Jõulude suurim sõnum on ju evangeeliumi kinnitus, et Suur ja Püha Jumal on meie poolt. Ta ei ole meie vastu ega tõrju kedagi. Ta on meiega samas maailmas ja on valmis jagama minu ja sinu elu rõõmu ning muret.

Kuidas on see võimalik, küsib nüüd mõni lugeja. Me ju ei usu või usume kehvasti. Vastus on lihtne. Jumal on headus ja tavaliselt on headus või heateo tegija leidlik selles, kuidas teistele rõõmu valmistada ise märkamatuks jäädes. Tähtis on, et võtaksime jõululapse kingituse vastu ja tänaksime selle eest! Elu ise õpetab meid seda kingitust väärtustama ja hoidma.

Kõigil, kes teavad, mida see kingitus tähendab, lasub väga suur vastutus ja kohustus jutustada ja õpetada seda oma järglastele. Nii juhtub ka selle jõulu ajal, et paljud avastavad endale Jeese, Jõululapse kui oma hingerahu allika. Tema annab julguse vaadata vastu kõigele, mida tänapäeva maailm meie kodudesse toob. Jõululauda istudes mõelgem hetkeks neile, kes on koduta, toiduta või sõjakoldes, kes on oma lähedased kaotanud. Olgem tänulikud selle eest, mis meil on.

Soovin kõigile õnnistatud jõuluaega ja rahulikku aastavahetust.

Leevi Reinaru
Lääne praost

Leevi Reinaru sai Läänemaa praost

Lääne praostkonna sinod valis 26. märtsil Lääne praostiks abipraosti ja Lääne-Nigula koguduse õpetaja Leevi Reinaru.

Leevi Reinaru poolt hääletas 35 sinodisaadikut, üks sedel oli tühi.

Reinaru kandidatuuri esitas peapiiskop Urmas Viilma. „Leevi Reinaru on saanud oma ametitega hästi hakkama ja küllap tuleb toime ka praosti ametiga, kui te talle selle õiguse annate,” toetas kandidaati Tiit Salumäe.

„Kui te seda soovite, siis ma olen rõõmuga nõus,” andis Reinaru oma nõusoleku kandideerida.

Tiit Salumäe ei saa praostina jätkata, sest tema pühitseti 23. aprillil Tallinna toomkirikus piiskopiks. Abipraostiks valiti Kullamaa ja Piirsalu koguduse õpetaja Lembit Tammsalu.

Praostkonna nõukogusse valis sinod Haapsalu koguduse juhatuse esimehe Madis Küti, Lääne-Nigula koguduse juhatuse esimehe Tiina Võsu ja Lembit Tammsalu.

Revidendiks valis sinod Kullamaa koguduse juhatuse esimehe Margus Jehe.

Lehte Ilves

Küllike Valk sai preestriõnnistuse

Aasta aega Tiit Salumäe juures praktikal olnud Küllike Valk sai 31. oktoobril Tallinna piiskoplikus toomkirikus kaela preestri ametiristi ja sellega koos kirikuõpetaja õigused.

Küllike Valk ütles, et preestriks saamise teekond on kestnud tal paarkümmend aastat. Ta alustas Tallinna Kaarli koguduses lastetööga, kui ta enda lapsed olid väikesed. 1995 hakkas ta usuteaduse instituudis õppima religioonipedagoogikat, aga see jäi pooleli. Ta on olnud koolis õpetaja ja oma tugivuseks peabki ta lastetööd.

Tallinna majanduskoolist on Valgul juristidiplom ja ta töötas 22 aastat politseis. Tallinnast pärit Valk tuli läinud aastal Läänemaale, hakkas diakonina teenima Haapsalu, Ridala ja Martna kogudust ning jätkas kümme aastat tagasi pooleli jäänud usuteadusõpinguid. Magistrikraadi sai sel suvel, pastoraalseminari lõpetas paar kuud hiljem.

Valk on 1. detsembrist Ridala koguduse õpetaja ja Martna koguduse hooldajaõpetaja.

Lehte Ilves

Praosti visitatsioon Vormsi kogudusse

Lääne praosti Leevi Reinaru visitatsioon Vormsi Püha Olavi kogudusse oli tänavu 1. oktoobril. Praosti assisteerisid abipraost Lembit Tammsalu, õpetaja Kaido Saak, muusikatöö juht Lia Salumäe, praostkonna sekretär Tiina Võsu ja raamatupidaja Indrek Huul.

Piiskop Tiit Salumäe on Vormsi koguduse hool-dajaõpetaja. Praostina ei saanud ta enda kogudust visiteerida ja nii toimus see nüüd uue praosti juhtimisel. Väikesel saarel on väike 70 liikmega kogudus, neist maksumaksjaid on 27. Diakon Ants Rajando, kes on koguduses pikki aastaid täitnud sisult preestri ülesandeid, on koos juhatuse esimehe Ene Randi, Kristiina Rajando jt vabatahtlike abilistega väga hästi täitnud kogudusele antud misjonikäsku olla oma piirkonna valgus ja sool.

Vallamajas kohtuti valla esindajatega ja külastati lasteaeda-põhikooli, kus õpib 43 õpilast, neist 15 lasteaias ja 28 koolis. Saarel on 420 elanikku.

Visitatsioonipäeva lõpus oli Vormsi kaunis kirikus missa, millel teenisid kaasa piiskop Tiit Salumäe, praost Leevi Reinaru. Jutlustas diakon Ants Rajando. Praosti üks ülesandeid on vähemalt kord aastas visiteerida üht oma praostkonna kogudust. Visitatsioon ehk varasem kirikukatsumine on koguduseelu ja töö analüüs.

Tiina Võsu

Sisukord

Lk 2–3 Tervitused

Lk 4–7 Praostkond

Lk 8–11 Haapsalu kogudus

Lk 12 Noarootsi kogudus

Lk 13 Piirsalu ja Ridala kogudus

Lk 14 Hanila kogudus

Lk 15 Kirbla ja Vormsi kogudus

Lk 16 Lääne-Nigula kogudus

Lk 17 Nõva kogudus

Lk 18–19 Märjamaa kogudus

Lk 20 Varbla kogudus

Lk 21 Karuse ja Lihula kogudus

Lk 22 Mikhkli kogudus

Lk 23 Martna ja Kullamaa kogudus

Lk 24 Piiskop Tiit Salumäe

Jõuluaeg

Lk 1 Tervitused

Lk 2–3 Jõuluaeg Lääne praostkonnas

Lk 4 Küllike Valk: „Jõulu-valgust toomas”

Scripta 2015; Jõuluaeg 2015

Toimetuse: Tiit Salumäe, Leevi Reinaru, Tiina Võsu.

Kujundus ja küljendus: Lauri Oja.

Korrektuur: Heli Tammik. Toimetaja Lehte Ilves.

Fotod praostkonna, koguduste, Eesti Kiriku ja Lääne Elu arhiividest.

Esikaanel: Tiit Salumäe piiskopi ametisse seadmine 1. mail Haapsalus. Foto autor Arvo Tarmula.

Haapsalu, november 2015
EELK Lääne praostkonna aastakirjad 2015

Toimetised nr 32
Väljaandja © EELK Lääne praostkond

EELK Lääne praostkond

Nigula tee1, 90807 Lääne–Nigula vald, tel 4796658. laane@eelk.ee
IBAN EE902200221028043556 (Swedbank) — EELK Konsistoorium
Piiskop Tiit Salumäe. Praost Leevi Reinaru, abipraost Lembit Tammsalu. Sekretär Tiina Võsu
Vikaarõpetaja Aarne Lätte

Urmas Viilma: Peapiiskopi töö on eelkõige külvitöö

Tänavu kevadel EELK peapiiskopiks pühitsetud Urmas Viilma (42) on pärit Sauelt, aga tema juured ulatuvad ka Läänemaale Nigula kihelkonda.

Kuidas tekkis Teil suhe kirikuga?

Ma ei ole pärit kristlikust perekonnast, pigem perest, kus ei olnud usuvastasust, aga usust minu lapsepõlvkodus eriti ei räägitud ka. Kirikuga mul mingit kokkupuudet ei olnud.

Esimene kokkupuude usuga tekkis Saue gümnaasiumis kultuuriloo tundides, neid andis meile Keila koguduse õpetaja Jaan Jaani. See oli 1988. aastal, mil nägin regulaarselt päris kirikuõpetajat ja sain selles aines

Kirikuõpetajaks õppima minek oli ikkagi selge ilmutus mu südames, mis tabas mind 10. klassis

esitada küsimusi, mis mulle huvi pakkusid.

Seejärel läksin leeri. Olles välja selgitanud, et mu isa oli ristitud Tallinna Jaani kirikus ja ema Tallinna Kaarli kirikus, hindasin n-ö perekonnatraditsiooni ja läksin leeri Tallinna Jaani kirikusse. Edaspidi sidusin end rohkem siiski Keila kogudusega, tekkis ka lähem kontakt Jaan Jaaniga.

Kas kohe tekkis mõte kirikuõpetajaks hakata?

Kirikuõpetajaks õppima minek oli ikkagi selge ilmutus mu südames, mis tabas mind

10. klassis kevadel ja millest ma enam lahti ei saanud. See mõte tuli kindlasti väljastpoolt mind. Sel hetkel olin tuttav Jaan Jaaniga ja kokku puutunud teiste kirikuõpetajatega Tallinnas, aga ma isegi ei olnud veel teadlik, kas sellist eriala saab üldse Eestis õppida. Hakkasin tundma huvi selle teema vastu, tahtsin rohkem teada saada.

Kõigepealt küsisin Jaan Jaanilt, kas saaks kiriku juures suvevaheajal tööle. Mul oli sellega salajane tagamõte – vaadata, mis see kirik ja koguduseelu üldse on. Tööd ma Keila kirikus ja kirikuaias saingi, tegin kahel suvel seal remondi- ja korrastustöid. Tajusin seal, et puutun kokku millegi väga salapärasega, mis on aegade algusest olemas olnud, aga millest väga paljud üldse ei tea. See oli mingi pühaduse kogemus, isegi kirikuaias riisudes või kive ladudes.

Nii et leidsite selle tee suuresti tänu Jaan Jaanile ja teistele pastoritele.

Jaan Jaani on mind kindlasti aidanud sellele teele, kuigi konkreetset suunamata. Päris selgelt oli see ikkagi minu ja Jumala vaheline otsus. See oli Jumala kutse. Inimesed, kes mu teel on olnud, on pigem head inglid, näitamaks suunda, kuhu minna.

Millised olid esimesed elamused kirikutöös?

Suur õhin ja avastamine,

sest kõik oli minule täiesti uus. Avastasin enda ümber paralleelmaailma, mis reaalselt eksisteeris – usklikud inimesed, nende elu ja väärtused. Kuigi minu kodus ei olnud midagi otseselt vastupidist, meid kasvatati üsna kristlike väärtuste kohaselt, ainult et Jumala nime nime tamata. Sauel, kus ma siis elas, ei olnud ka nähtavat kirikut, seetõttu ei olnud ma kordagi oma elus kirikusse astunud. Sellepärast oli see täiesti müstiline kogemus.

Siis sattusite ise koolis usuõpetust õpetama. Mida sellest ajast esile tooksite?

Religiooniõpetuse õpetaja olin kahes koolis, Sauel ja Pärnu-Jaagupis, kokku lausa 20 aastat. Usuteaduse instituuti astumise järel soovis Jaan Jaani anda minule üle religiooniõpetuse tunnid Saue gümnaasiumis. Nii juhtuski, et kevadel 1991 lõpetasin Saue kooli ja sama aasta sügisest hakkasin seal juba endast ühe klassi võrra nooremate õpetajaks. See oli tohutu julgus- või rumalusükk, aga seda õhinat oli siis nii palju! Eriti imekspandav oli, et nii Jaan Jaani kui ka kooli direktor usaldasid nii noore poisi kätte gümnaasistide õpetamist.

Eks esialgu olnud keerule minna õpetama endast aasta-paar nooremaid koolikaaslast, kes kõik ju mind tundsid, pealegi veel usuteemat, mis nuginii on alati seotud eelarvamustega.

Alustasin oma esimest tundi sellega, et lasin neil öelda, mida nad soovivad. Et usuõpetuse õppekava tol

URMAS VIILMA

Sündinud 13. augustil 1973
Tallinnas

Lõpetanud Saue keskkooli
1991

Usuteaduse instituut
1991–1998

Ordineeriti diakoniks 2. mail
1993

Ordineeriti õpetajaks 15.
septembril 1998

Ordineeriti piiskopiks ja
seati peapiiskopi ametisse 2.
veebruari 2015

Koguduste teenimine

Keila koguduse diakon 1993

Pärnu-Jakobi koguduse
diakon 1993–1998

Pärnu-Jakobi koguduse õpe-
taja 1998–2004

Mihkli koguduse hooldaja-
õpetaja 1999–2004

Tõstamaa koguduse hoolda-
jaõpetaja 2001–2004

Vigala koguduse hooldaja-
õpetaja 2003–2004

Lääne-Harju praostkonna
vikaarõpetaja 2005–2008

EELK vikaarõpetaja 2008–
2010

Tallinna toomkoguduse õpe-
taja 2010–2015

EELK peapiiskop aastast
2015

Muud ametid ja ülesanded

Saue keskkooli religiooniõpe-
tuse õpetaja 1991–1993

Pärnu-Jaagupi keskkooli
religiooniõpetuse õpetaja
1994–2004

Saue gümnaasiumi re-
ligiooniõpetuse õpetaja
2004–2011

Halinga vallavolikogu
liige 1996–2003, esimees
1999–2002

Saue linnavolikogu liige ja
aseesimees 2005–2013

Autasud

EELK III järgu teenetemärk
2007

Aasta vaimulik 2012

EELK Pärnu praostkonna
Millenniumi medal 2000

EELK I järgu teeneterist
2015

Urmas Viilma on küll noor peapiiskop, aga kirikutööd on ta teinud 25 aastat.

JOEL REINARU

ajal täiesti puudus, pidin kogu tunnitegevuse ise välja mõtlema. Ka selles pöördusin õpilaste poole ja küsisin, mis neid huvitab, ja neid teemasid siis käsitlesin.

Mõne aasta pärast läksin kirikuõpetajaks Pärnu-Jakobi kogudusse ja Pärnu-Jaagupi kooli religiooniõpetajaks. Need mõlemad on olnud suurepäraseid kogemused ja ma soovitan väga seda kõigil vaimulikel proovida! Igal nädalal sain suhelda leeriealiste noortega ja näiteks Pärnu-Jaagupis ei olnud mul kunagi probleemi saada kokku 20–30-liikmeline leerigrupp. Ma ei pidanud muud tegema, kui koolis teatama, et algab leerikursus.

Usun, et kool on võtmekoht ka koguduseelule – kui on võimalus kooli minna, siis seda peaks iga kogudus ära kasutama. See on võimalus saada igal nädalal kokku

kümnete noortega ja oma isiku ning veendumuste kaudu teha misjonitööd. Nii nagu mina nägin Jaan Jaanit vaimulikuna ja minus tekkis huvi usuteema vastu ning pilt kirikuõpetajast ja usklikust inimesest, kes tundus täiesti normaalne olevat.

Mida teeb peapiiskop tööolles?

Peapiiskopi töö on mitmetahuline: mida ütleb Piibel, kiriku traditsioon ja õpetus ülevaataja kohta; mida ütleb meie kiriku seadustik; elu ise; lisaks veel peapiiskopi isikuomadused ja teemade rõhuasetused. Sümbioos neist neljast ongi minu amet.

Viimase 10 kuu peale tagasi vaadates on esiplaanil olnud kiriku esindamine, kiriku näo loomine peapiiskopi isiku kaudu. Visiidid Eestis ja välismaal, sinoditel osalemine. Palju intervjuuid ja kohtumisi. Paljuski on see seotud esimese

aastaga, et saada tuttavaks inimestega riigiametites, saatkondades, partnerorganisatsioonides, Eesti teistes konfessioonides. On olnud kohanemise aeg ja ka selgelt tulevikku suunatud otsuseid nagu kahe piiskopi ametisse seadmine, uue kirikuvalitsuse ehk oma meeskonna kujundamine, uued praostid. Need sammud aitavad tulevikus planeerida ka sisulisi asju.

Kes Teid abistavad igapäevatöös?

Kahjuks ei ole mul veel oma assistenti või vikaari, nagu on olnud varasemal piiskoppidel ja kelle järele ma väga vajadust tunnen. Konsistooriumi ülejäänud töötajad ja ka kirikuvalitsuse liikmed on abiks teemast olenevalt. Loomulikult abikaasa! Pere ja abikaasa ongi minu lähi-

mad nõuandjad või mõtete peegeldajad.

Mis on Teie elus 10 kuu jooksul muutunud?

Muutunud on palju praktilisi asju, näiteks elame nüüd peapiiskopi residentsis, mis tähendab ka oma kodu ja elu ümberkorraldamist. Eks minu amet mõjuta ka pereelu – abikaasa peab nõustuma selle ohvriga, et alati ei saa planeerida oma peresündmusi mitte nii, nagu tahaks, vaid nii, nagu peapiiskopi kalender võimaldab.

Siiski ei saa ma öelda, et kõik on väga uus, sest olin 10 aastat peapiiskop Andres Põderi üks lähimaid kaastöölisi ja nägin kantslerina seda ametit nii lähedalt kui võimalik. Teoreetiliselt teadsin, mis mind ees ootab, aga selle sees olla on teine asi.

Kas suhe teiste vaimulikega on ka muutunud?

Paljudele on uus, et peapiiskop on nendest noorem, vahel isegi 10–20 aastat. Ollakse ikka harjunud, et peapiiskop on neist vanem vend ja nõuandja. Olles tulnud kirikutööle väga noorelt, on mul kirikutöö kogemust siiski juba 25 aastat. Olen tänulik, et mul on häid nõuandjaid ja abistajaid. Minu ümber on kolm auväärses vanuses piiskoppi: Tiit Salumäe, Joel Luhamets ja Einar Soone. Palju olen toetunud ka Andres Pöderile.

Mis on peapiiskopi ametis kõige raskem, aga ka kõige huvitavam?

See on seotud suhtlemisega. Pean mõtlema, et igal pool viibides näevad inimesed mind peapiiskopina, see mõjutab nende käitumist ja suhtumist. Teisalt annab see jälle võimaluse suhelda n-ö võrdset silmakõrgusel, olgu tegemist ministri või kellega tahes, minu amet võimaldab tajuda partneritena neid, kellele tavaliste inimestena vaatame alt üles.

Kõige raskem on olnud omaenda vaimse tervise hoidmine, enese eluleivaiga toitmine. Kui varem oli teada, et igal pühapäeval läksin kirikusse ja tegin seda oma koguduses, siis nüüd on see rütm segamini. Peaaegu igal pühapäeval olen eri kohas ja vaid mõnel üksikul juhul saan ise valida, kuhu kirikusse lähen. Siis langeb valik peapiiskopi ametlikule kodukogudusele ehk toomkirikule. Kurb on,

Teoreetiliselt ma teadsin, mis mind ees ootab, aga selle sees olla on teine asi.

et ei ole enam kuigi palju perega koos käimist, sest neil ei ole alati võimalik minuga kaasas käia. Paras katsumus on, kuidas kogu pere vaimset tervist hoida ja pühapäevast kirikuskäimise rütmi saavutada.

Mida tahaksite korda saata, mis on Teie eesmärk või visioon?

Kõik, kes me kirikutööle tuleme, hakkame vedama seda vankrit või ajama seda vagu, mida on Kristus alus-

tanud ja mida on enne meid aetud. Meie asi on ajada seda edasi nii kaugele, kui Jumal lubab. Peapiiskopi töö on eelkõige külvitöö ja ma ei tohi nii palju mõelda lõikusaja peale – see on Issanda asi, Tema on lõikuse isand. Minu asi on anda oma jõukohane maksimum.

Konkreetsemaist sihtidest nimetan väikeste maakoguduste elushoidmist. See ei olene paraku mitte ainult meist, vaid ka Eesti elanike liikumisest maalt linna või välismaale. Probleem polegi mitte niivõrd ühest kohast lahkumisega, kuivõrd sellega, kas need inimesed oma uues elukohas leiavad tee kirikusse. See on kirikule proovikivi.

Kui mõnes omavalitsuses Tallinna lähedal elanike arv kasvab, kas siis kirikuskäijate arv ka kasvab? Või kas selles piirkonnas üldse on kirikut? Kas peaksime ootama neid kirikus või peaksime oma kogudusetelgi teises kohas püsti lööma? Peame minema sinna, kus on inimesed – see on ülesanne, mida me Kristuse käsu kohaselt tegema peame!

Kuidas saab kirik Eesti ühiskonnale kasuks olla?

Ühiskonna tasandil peaksid inimesed tundma, et kirik on kogu aeg olemas. Vahel mõnes külas piisab sellest, et nad aeg-ajalt näevad kirikutorni või kuulevad pühapäeval kirikukella löömist. Paljudele annab kirik turvatunde. Inimestel on vaja teada, et kui tuleb matta lähedane või ristida laps, võivad nad minna kirikusse. Usun, et kirik on tähtis ka paljudele neile, kes pühapäeviti kirikus ei käi.

Ühiskonnas on kiriku roll olla natuke südametunnistuse eest. Kirik peaks olema nende hääl, kes on tõrjutud, kes kannatavad ülekohtu all.

Kuidas hindate noorte panust EELKsse?

Noortega on ikka nii, et noored teevad seda, mida tahavad teha, ega taha, et täiskasvanud neid segaksid. Ometi nad ootavad, et täiskasvanud neid kaasaksid. Noored teevad suurepäraselt tööd, aga täiskasvanud ei taipu tihti peale neid kaasata. Kogudusetööd tehes kiputakse noori alahindama või

mõeldakse, et nad peavad veel kasvama ja küpsema. Või on vaimulikul nii palju tegemist, et ta ei pane tähele ega taipu noori kaasata. Kuidas see küpsemine muud moodi tulla saab kui mitte kaasamise kaudu? Võib-olla peaks koos noortega aru pidama, kuidas seda teha. Kindlasti on vaja noori rohkem usaldada.

Paljudele on uus, et peapiiskop on nendest noorem, vahel isegi 10–20 aastat.

Mida ütlete noortele, kes juba koguduses kaasa löövad?

Olen olnud ise probleemi ees, kus noor inimene leerikooli läbides tuleb mu juurde ja ütleb: „Nii, ma olen nüüd valmis midagi tegema.“ Sel hetkel ei ole mul talle ülesannet anda ja samasugune asi võib juhtuda ka mujal: on noor, kes tahaks tegutseda, aga me ei leia talle kohta või ülesannet.

Minu nõuanne noortele: nad võiksid kauem n-ö orbiidil olla, käia jumalateenistusel või teha muud, et vaimulikul oleks aega teda tähele panna ja mõelda, kuidas kaasa haarata. Soovitan noortel olla aktiivsemad ja julgemad, natuke rohkem ise peale käia ja teist korda uuesti minna, kui kohe mingit ülesannet ei saanud.

Kuidas hindate teema-aastat „Maarjamaa 800“ tagasisivaates?

See oli suur õnnestumine ja leidis piisavalt vastukaja ühiskonnas ka võtmeisikutel tasandil. See teema jõudis inimesteni, mis oligi eesmärk. Teadvustada, et oleme olnud organiseeritult kristlik maa juba kaheksa sajandit. Muidugi ei peaks me seda unustama nüüd, mil juubeliaasta läbi saab. Ka edaspidi tuleks meele pidada, et oleme Maarjamaa. Üritused kogudustes ja mujal, kirikupäev ja laulupidu Tartus olid suured õnnestumised.

Milline teema on järgmisel aastal kogu kirikule tähtis?

Konkreetselt teemat ei ole veel valitud, aga päevakorral on ligimesearmastuse, halastuse ja külalislahkuse teema. Need on ka meie kogudustes

arutelukohad, kuidas käitume, kui tulevad inimesed võõrastest maadest ja tihti peale ka teistsuguse usuga.

Milline side on Teil Läänemaaga?

Minu isapoolne vanaisa on sündinud Läänemaal Nigula kihelkonnas Uugla külas ja minu vanatädi elab seal kan-

dis siiani. Viilma nimi on seal tuntud ja tõenäoliselt on paljud neist minu sugulased. Palju ei ole jõudnud ma oma sugupuud uurida, kuid Lään-

ne-Nigula kirikuraamatuid võiks natuke jälge ajada küll. Lapsepõlvest meenub Uugla, kus sai sageli viibitud ja kus ühes suures vanas talus suguvõsaga kokku saime. See oli koht, kus ma teadsin, et satun kokku ka oma usklike sugulastega. Seal valitses hea vaimus ja nii on see Läänne-Nigula koguduses tänini.

Kust ammutate aega ja jõudu oma isikliku suhte hoidmiseks Jumalaga?

Et minu töös tuleb ette välisvisiite, siis lennujaam ja lennuk on aeg, et mediteerida, mõtiskleda ja palvetada. Toomkoguduse õpetaja ajast on jäänud mul tava üksinda kirikus olla ja palvetada. Ka konsistooriumist olen nüüd teinud hüppeid üle platsi toomkirikusse, kui tekib mõni paus või on küsimus, mis vajab Jumalaga rahuliku kõnelemist.

Muidugi on meie peres tähtsal kohal hommiku-, õhtu- ja söögipalve. Nende traditsioonide tekitamine on meile huvitav katsumus, sest ei minul ega ka abikaasal ole olnud kristlikku kodu, kust oleksime saanud eeskujut võtta. Oma lapsele tahame aga kindlasti need traditsioonid kodust kaasa anda. Tegelikult ongi meie tütar see, kes õhtupalves meie palved sõnadesse seab. Oleme seda teadlikult suunanud, sest oma lapseusuga oskab ta hästi nii tänada kui ka paluda just kõige tähtsamate asjade eest. Usume, et see aitab tal hoida oma suhet Jumalaga.

Ka Jeesus on lapselikku usku eeskujuks toonud ja soovitan teistelgi perekonna ühiste palvetamiste ajal lasta vahel lastel sõnastada neid palveid.

Sirli Lend

Kogudus on ühtehoidev pere

Olles üles kasvanud koguduse keskel, ei ole minul raske võrrelda kogudust perekonnaga, mille iga liige on oodatud ja armastatud. Et perekond toimiks ja kõigil oleks hea olla, annab igaüks oma panuse.

Arvan, et iga kristlane vajab kogudust, nii nagu iga oks vajab puud, millest ammutada eluks vajalikke aineid. Ilma puuta suudab oks püsida elus vaid teatud aja. Ka iga kogudus vajab oma liikmeid selleks, et eksisteerida ja püsida elujõuline. Koguduse liikmena oleme osa oma kodukoguduse perest ja kuulume ka ülemaailmsesse Jumala perekonda. Selle teadmise astun julgelt sisse ka ükskõik millise teise kiriku uksest Eestis või mujal maailmas.

Liitudes mingi organisatsiooniga või ühendusega, kus oodatakse ka liikmemaksu tasumist, on sageli esimene küsimus: aga mida mina selle eest vastu saan? Kogudusel on pakkuda väga palju.

Iga koguduse põhitegevus on jumalateenistuste pidamine. Koguduse võimaluste kohaselt pakutakse jumalateenistusi ja palvusi eri vanuse- ja huvirühmadele: laste- ja noorteteenistused, hommiku- ja õhtupalvused, Taizé palvused jpm. Mõnes koguduses saab osaleda ka piibliringis, et õppida Piiblit veel paremini tundma. Laste õpetamiseks on tihtipeale pühapäevakool või lastekirik, noortele noortetunnid ja peredele oma üritused. Diaakooniatöötajad külastavad kodusid, aitavad haigeid või vanemaid koguduseliikmeid ja korraldavad neile kokkusaamisi.

Koguduseliikmena on meil võimalik saada abi ka siis, kui hing on haige. Saame paluda hingehoidlikku vestlust, erapihti või eestpalvet. Oma tegevusvaldkondade kaudu pakuvad kogudused ka soodsaid või tasuta võimalusi harrastustegevuseks. Kõige levinum on muusikatöö ja koorilaul, aga kogudus võib pakkuda ka muid huviringe, mille liikmed saavad koos tegutseda.

Igaüks saab koguduseelu rikastada ka oma annete ja oskustega. Kui jagan oma talenti teistega, siis muutub

Haapsalu koguduse jaanimardikad Jaani saalis.

ERAKOGU

Koguduseliikme õigused:

- saada osa jumalateenistustest ja kiriklikest talitustest (leer, laulatus jm);
- saada osa sakramentidest, st armulauast ja ristimisest;
- osaleda koguduse tegevuses ja töövaldkondades;
- olla ristivanem;
- paluda koguduse eestpalvet (kas jumalateenistusel või eraviisil);
- käia pihil;
- kutsuda vaimulik koju või hoolekandeesutusse, kui puudub võimalus kirikusse tulla;
- osaleda valimistel, kandideerida koguduse ja üldkiriku juhtorganitesse ning anda seeläbi panus nii oma koguduse kui ka kogu kiriku elu ja arengu kujundamisse.

Koguduseliikme kohustused:

- elada kristlikku elu vastavalt ristimisel ja konfirmatsioonil antud tõotustele;
- võtta osa jumalateenistustest;
- käia vähemalt kord aastas armulaul;
- toetada oma annetustega jumalariigi tööd.
- Tere tulemast osalema koguduse töös ja tundma end osana suurest Jumala perekonnast!

ka minu elu rikkamaks ja põnevamaks. Ilma vabatahtlike töötajata ei suudaks kirik tegutseda.

Muidugi ootab kogudus oma liikmeilt ka annetuste kujul toetust oma töö tegevuseks. On ju tarvis maksta töötajatele palka, riigimakse ja hoonete ülalpidamiseks, üldkiriku- ja praostkonnade rahastada koguduse tegevust. Suured summad kuluvad arhitektuurimälestisteks olevate kirikuhoonete ülalpidamisele.

Kirikuseadus soovib anneta kogudusele liikmemaksuks vähemalt 1% sissetulekuist, kuid igaüks annab siiski oma võimaluse ja südametunnistuse järgi. On kasulik teada, et kui kirikule tehtud nimeline annetus lisada tuludeklaratsiooni, arvestatakse annetus tulumaksuga maksustatavast summast maha.

Maria Strauss

Haapsalu Püha Johannese kogudus

Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, haapsalu@eelk.ee <http://haapsalu.eelk.ee>
Koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäe; abilised EELK vikaarõpetaja Kristel Engman ja Teno Ilves. Juhatuse esimees Madis Kütt
IBAN EE811010602003965006; EE442200001120274032 (Swedbank)
Kantselei avatud E,K,R kl 9–15
Jumalateenistus pühapäeviti kell 11 toomkirikus (vastavalt teadetele Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommikupalvus Jaani kirikus

Rahvusvaheline koostöö ja head suhted sõpruslinnadega on Haapsalu suur väärtus

Haapsalu linnal on üheksa ametlikku sõpruslinna ja veel mitu lähemas suhtluses olevat linna, kellega mitmesugust koostööd teha.

Linnadevahelised sõprussidemed kannavad mitut eesmärki. Välissuhete kaudu saab vahetada juhtimis-, majandus-, sotsiaal-, haridus- ja kultuurivaldkonna kogemusi. Mitmekesised on ka koostöö vormid: ametlike delegatsioonide vastastikused visiidid, kultuurivahetus, ühised seminarid ja konverentsid.

Sõprussuhete hoidmine ja arendamine on pidev töö. Sõprus ei ole juhuslik. See toetub vastastikusele usaldusele ja huvile. Eriti on aga vaja, et sõprus areneks linnajuhtide visiitidest edasi eri valdkondade ja asutuste koostööks. Hea meel on tõdeda, et Haapsalus on seda põhimõtet kenasti järgitud. Nii võime näiteks Rendsburgi puhul toetuda tihedale kogudustevahelisele koostööle, Hanko linnaga on head koostöösuhet Lääne-maa keskraamatukogu ja Haapsalu Bigbändi kaudu. Fundão linnaga teeb tihedat praktika- ja õpilasvahetuse koostööd Haapsalu kutsehariduskeskus.

Sõprussuhete kaudu avaldatakse ka vastastikust toetust, kui selleks peaks vaja-dus tekkima. Nii sai näiteks 2010. aastal alguse Petlemma ja Haapsalu vaheline koostöö, kui palestiinlased levitasid maailma avalikkusele sõpruslinnade kaudu oma sõnumit.

Omaette väärtus rahvusvahelises koostöös on välissuhtluse võimaldamine

Augustis peetud Haapsalu kuurordi 190. aastapäevale ja Valge Daami ajale pühendatud kohtumisest Haapsalus, kui võõrustasime 65 külalist viiest sõpruslinnast: Hankost Soomest, Rendsburgist Saksamaalt, Ikškilest Lätist, Umanist Ukrainast ja Odsherredist Taanist.

SILVER RAIDLA

lastele ja noortele. Mitmesuguste spordi- ja kultuurivahetusprojektide kaudu on hulk Haapsalu noori saanud end proovile panna, leidnud uusi sõpru ja loonud

rahvusvahelisi kontakte. Nõnda võime uhkust tunda Haapsalu noorsportlaste üle, kes iga nelja aasta tagant on osalenud Rendsburgis rahvusvahelistel spordimän-

gudel. Ka tuleva aasta juulis on poolsada 14–15aastast Haapsalu kergejõustiklast, ujumat, lauatennisisti ja jalgpallurit jälle Rendsburgi kutsutud.

Haapsalu sõpruslinnad

- Vanima sõpruslinna, 1252 asutatud Rendsburgiga Põhja-Saksamaal sõlmiti ametlik koostööleping juba 1989. aastal.
- Soomes on Haapsalul kaks sõpruslinna: Hanko aastast 1992 ja Loviisa 2000.
- Rootsis on kaks sõpruslinna: aastast 1998 Haninge ja 2005 Eskilstuna.
- Greve in Chianti Itaalias Toscana maakonnas on Haapsalu sõpruslinn 2002. aastast.
- Uman Kesk-Ukrainas on Haapsalu sõpruslinn sügisest 2003.
- Fundão Portugalis on Haapsalu sõpruslinn 2004. aastast.
- Petlemma ja Haapsalu vahel allkirjastati sõprusleping 2010.

2015. aasta on pakkunud põnevaid võimalusi meie noortele lauljatele ja muusikutele.

Juunis võtsid Läänemaa ühisgümnaasiumi õpilased edukalt osa Poolas Raciborski linnas peetud rahvusvahelisest solistide konkursist. Augustis osalesid Haapsalu Cyrillus Kreegi nimelise muusikakooli pärimusmuusika osakonna õpilased Lätis Ikšķile linna 830. aastapäeva pidustustel.

Augustis võõrustasime ise 65 külalist viiest Haapsalu sõpruslinnast. Haapsalu kuurordi 190. aastapäeva ja Valge Daami aega tulid koos meiega tähistama sõbrad Hankost Soomest, Rendsburgist Saksamaalt, Ikšķilest Lätist, Umanist Ukrainast ja Odsherredist Taanist. Külalised tõid kaasa oma noored tantsijad, lauljad, kunstipilased ja muusikud, kes Valge Daami ajal linnas esinesid ja õpitubades kaasa tegid.

Kindlasti on rahvusvaheline koostöö ja head suhted sõpruslinnadega Haapsalule suur väärtus. Sõprade olemasolu välisriikides pakub rohkesti rõõmu, kuid selleks tuleb ka tõsiselt tööd teha. Meil on head väljavaated jätkata välissuhete arendamist linna ja linnaelanike huvides. Olles väikelinnana avatud ja sõbralikud, võime olla rahvusvaheliselt tõeliselt suured. Meil on, mida maailmale näidata, ning me ise tahame rohkem teada ja osata. Seda kõike pakub järjepidev suhtlus, kogemuste vahetamine ja sõprusdostide hoidmine.

Liina Pöld
Haapsalu aselinnapea

Sajandi suursündmus: tänavu 1. maist on Haapsalu taas piiskopilinn

Ligi 300 aastat oli Haapsalu katoliikliku Saare-Lääne piiskopiriigi pealinn ja piiskopilinnus 23 piiskopi residents. Esimene Haapsalust riiki valitsetud piiskop oli Hermann I. Viissada aastat tagasi, 1515. aastal pühitseti Haapsalus ametisse piiskop Johannes IV Kievel, kes andis õiguse kuulutada siinseil aladel luteri usku. Haapsalu esimeseks luterlikuks kirikuks sai Jaani kirik, mis on vaheaegadeta toiminud tänaseni ning on praegugi toomkiriku kõrval aktiivselt kasutusel koguduse elu vajadusteks ja ka hinnatud kontserdipaik.

Piiskopi asukoht oli Haapsalu 1563. aastani, mil protestantlik Taani prints Magnus oli sunnitud lahkuma Rootsi võiduka sõjaväe eest.

Õpetaja Tiit Salumäe piiskopiametisse seadmisega 1. mail 2015 Haapsalu toomkirikus sai Haapsalust pärast viit sajandit taas piiskopilinn. Vanu traditsioone austades, ent neile ka nüüdisaegseid nüansse lisades tähistati mitme osapoole koostöös seda ajaloolist sündmust, mis tipnes jumalateenistusega toomkirikus.

Talitusele lisas pidulikkust peapiiskopi, emeriit-peapiiskopi, teiste piiskoppide, kirikuvalitsuse, kohaliku omavalitsuse ja arvukate külaliste osalus. Ainuüksi vaimulikke oli sel päeval Haapsalus rohkem kui kunagi varem ja protsessioon, mis kulges Jaani kirikust toomkirikusse, pidades teel mälestusketke vabadussamba juures, oli sündmus, mida olid kogunenud jälgima sajad pealtvaatajad.

Pidustusi ette valmistades teadvustas korraldustoimkond sündmuse

Õpetaja Tiit Salumäe piiskopiametisse seadmine 1. mail 2015.
ARVO TARMULA

märgilist tähendust ja ajaloolisust ning pidas silmas, et tegemist ei ole mitte üksnes kogudusele ja EELKle, vaid ka Haapsalu linnale, praostkonnale ja küllap ka maakonnale olulise sündmusega.

Suur tänu kõigile vaimulikele, muusikuile ja teistele koguduste esindajaile, kes sel ajaloolisel sündmusel osalesid!

Milliseid muudatusi ja mõjusid toob endaga kaasa uue piiskopi ametisseastumine üldkiriklikult, praostkondlikult ja koguduse tasandil, on raske täpselt prognoosida. Küllap tähendab koguduse seisukohast piiskoplikuks koguduseks olemine ennekõike suuremat nähtavust ja tähelepanu kogudusele (ja seeläbi ka linnale). Juba tänavuse jõulupüha ajal saavad televaatajad jälgida ETV vahendusel Haapsalu toomkirikus peetavat jõuluõhtu jumalateenistust. Praostkonna tasandil on endise praosti piiskopiks pühitsemine tähendanud juhtimises ühe tasandi lisandumist (ehkki Eestis ei ole piiskopkondi) ning praosti, abipraosti ja praostkonna sekretäri vahetust. Kui seni oli praostkonna kontor ja arhiiv Haapsalus, siis nüüd on see kolinud Lääne-Nigulasse.

Kirikulistena võime nii Haapsalus kui ka mujal praostkonnas piiskopi osaluse korral märgata jumalateenistustel varasemast suuremat pidulikkust, mis iseäranis väljendub armulaual ja õnnistamisel. Leerilapsed, kes saavad leeriohustuse

Haapsalu toomkirikus, saavad nüüd selle piiskopilt – varasema traditsiooni kohaselt oli konfirmeerimine piiskopi üks põhiülesandeid. Piiskopi juhitava koguduse tegevus lisab linna vaimu-, kultuuri- ja hariduselule mitmekülsust.

Kas piiskopi koguduseks olemine kuidagi Haapsalu koguduse identiteeti muudab, on veel vara hinnata.

Küll aga on paratamatu, et piiskop oma üldkiriklikest kohustustest tulenevalt sageli võõrsil viibib ja piiskopi kogudust teenivad tema ära olles teised vaimulikud.

Küllap lisab piiskopilinnaks saamine ka linna ajaloo tutvustamisel atraktiivsust – enam ei pea linnust kui linna esialgset keskust tutvustades rääkima mitte kunagisest piiskopilinnusest, vaid kui reaalselt toimivast piiskopi tegevuspaigast.

Haapsalu meeneid kavadades saab edaspidi arvestada ka piiskoplike sümbolitega. Eestis on vaid kolm linna, mis on piiskopi asukohaks: Tallinn, Tartu ja Haapsalu. Kanda piiskopilinna nimeust on väärkas kohustus, aga ka hea võimalus kogudust, linna ja maakonda tutvustada senisest veelgi mitmekülgsemal viisil. Loodetavasti jätkub piiskopil aega ja energiat olla vaimne juht ning arvamusliider nii kirikusiseselt kui ka väljaspool kirikut.

Kristel Engman
EELK vikaarõpetaja, piiskopi ametisse pühitsemise korraldustoimkonna juht

Jaanimardikad joonistavad ja mängivad suvel värskenduskuuri läbinud ja lastepäraseks kujundatud mängutoas (Jaani majas).

ERAKOGU

Jaani majas sibavad jaanimardikad

Pea ja õlad, põlvedki, varbadki, põlvedki, pea ja õlad, põlvedki, ülistage Loojat!”

Selle tore „võimlemislauluga” algab jaanimardikate laulutund Haapsalus Jaani kiriku külje all paiknevas pisikeses Jaani majas. Jaanimardikad on aga koguduse noorimad – kümnekond last, enamik kaheaastased, sekka kolme- ja neljaastasedki.

Milleks kirikule laste laulu- ja mänguring? Lauluringi juhataja organist Lia Salumäe sõnul ajendas seda ringi looma, et korraka oli mitu ühealast väikest last, pealegi on sõpruskogudustes Soomes ja Saksamaal kogetud säärase toredade ringide tegutsemist. Soov oli pakkuda midagi ka koguduse tillukestele liikmetele, et kogudus oleks kui üks pere, kus igaühel on koht ja tegevus.

Esiailgu kogunesid lapsed pastoraadis, hiljem Jaani majas, kus käib suurem osa koguduse tegevusest. Augustis-septembris oli jaanimardikate mängu-

toas remont. Ka Jaani maja koridor sai värske ilme, lastele sobilikud nagid ja pingikese. Sellel istudes on hea vahetusjalatseid jalga panna ja ära võtta, aga võib ka niisama istuda.

Jaani majas on mitu ruumi: raamatukogu, jaanimardikate mängutuba, saal ja köök. Enne laulu- ja mängutunni algust kogunev mängutuba. Lihtne, kuid armas ja valgusküllane toake on sisustatud lastepärase mööbli ja mänguasjadega, mis on siit ja sealt annetuseks saadud. Seinal on kunstnik Aide Leit-Lepmetsa suur pilt Jaani maja, Jaani kiriku, laste ja jaanimardikatega. Jaani maja uks pildil käib lahti ja ukse taga on kirjas mängutoa kodukord, saab avada kirikuust ja aknaluke, mille taga leidub nii mõndagi põnevast.

Laulutundi peetakse saalis, kus on ka klaver, kuigi enamasti on mardikatel ka „igaühel oma pill” – kellel trumm, kellel marakas, krõbisev muna või koguni flööt.

Nendega me teemegi muusikat, kuni laulutunnist saab söögitund. Mudilased kogunevad sealsamas suure laua äärde, et pista pöske veidike küpsist, leiba või õunakooki või mida parasjagu juhtub olema; kleepida oma lastekiriku osaluskaardikesele värviline täpik, mis tähistab kohalkäimist – nii et näete meisterdamist ka. Seejärel on aeg laulda lõpu laul. Ega tore üritus sellega veel lõpe ja mängutuba ei panda lukku – sinna just jaanimardikad kõik suure kiiruga sibavadki!

Kairi Altoja

Viimastel aastatel on Haapsallu tagasi pöördunud või siia elama asunud mitu mujal elanud lastega peret, kes nüüd koguduse tegevuses kaasa löövad. Üks neist on Luksemburgist Haapsallu kolinud Kairi Altoja.

Haapsalu kroonika 2015

11.–18. jaanuar. Alliansspalvenädal meieisapalve teemal. Igal õhtul keskenduti palve teksti ühele osale. Palvenädal algas EAÖK Maarja Magdaleena kirikus, kus jutlustas õpetaja Tiit Salumäe. Kaks palvust oli Jaani kirikus, jutlustasid metodisti kiriku pastor Urmas Rahuvarm ja baptisti koguduse pastor Eenok Palm. Oikumeenilisi jumalateenistusi on Haapsalus korraldatud ligi 40 aastat.

13. jaanuar. EELK XXIX kirikukogu valis kaks piiskoppi ja konsistooriumi liikmed. Piiskopiks valiti Joel Luhamets ja Tiit Salumäe. Konsistooriumi liikmeks valiti Ove Sander, Marko Tiitus ja Tauno Toompuu ning ilmik Kadri Eliisabet Põder, kantsleriks Ülle Keel.

30. jaanuar. Haapsalu linnavalikogude valis ühel häälel Haapsalu aukodanikuks Tiit Salumäe.

2. veebruar. Urmas Viilma pühitseti piiskopiks ja seati EELK peapiiskopi ametisse.

3. veebruar. Haapsalut külastasid Luterliku Maailmaliidu president, Püha Maa piiskop dr Munib A. Younan (pildil).

24. veebruar. Eesti Vabariigi 97. aastapäeva tähistamine kontsertpalvusega Haapsalu toomkirikus ja miitinguga vabadussamba juures. Tiit Salumäe luges katkendi Haapsalu koguduse kunagise õpetaja Konsantini Küti jutlusest, mille pidas viimane vabariigi aastapäeval 1940. aastal, mil Euroopas möllas juba sõda ja Eestis olid Nõukogude Liidu sõjaväebaasid.

25. veebruar. Läänemaa ühisgümnaasiumi lipu õnnistasid Tiit Salumäe ja Jüri Ilves. Lipu kavandas disainer Egon Erkmann.

26. märts. Lääne praostkonnas sinod valis praostiks Leevi Reinaru ja abipraostiks Lembit Tammsalu.

29. märts. Palmipuudepühal tutvusid koguduse lastekiriku õpetajad Tallinna Nõmme Rahu ja Kaarli koguduse laste- ja haridustöoga.

4. aprill. Paasaküünla süüta-

mine Jaani kirikus, protsessioon toomkirikusse, missa ja ristimis-teenistus toomkirikus.

8. aprill. Haapsalus olid külas sõpruskoguduste Loviisa ja Haaga esindajad. Leiti, et senine koostöö on olnud arendav ja tänuväärne. Et Soome poolel on koguduste õpetajad vahetunud, peeti vajalikuks parandada teabevahetust.

23. aprill. Tallinna piiskoplikus toomkirikus pühitseti Joel Luhamets ja Tiit Salumäe piiskopiks.

1. mai. Piduliku jumalateenistusega seati ametisse piiskop Tiit Salumäe. Talitus algas rongkäiguga Jaani kirikust toomkirikusse. Protsessioon peatus Lossiplatsil vabadussamba juures, et asetada samba jalale lilled. Samba juurde olid üles rivistunud pidulikus vormis naiskodukaitsjad ja Kaitseliidu ohvitserid.

Oma jutluses ütles Salumäe kirikuliste poole pöördudes, et nad palvetaksid inimeste ja meie ümber toimuva eest, aga ka „iseenda ja minu eest“.

Pasunakoori ja kirikukellade helina saatel lõppenud kahe tunni pikkusele jumalateenistusele järgnes vastuvõtt konvendihoonel. Vastset piiskoppi tervitasid seal linnapea Urmas Sukles, Lääne praost Leevi Reinaru, Kurhessen-Waldecki maakiriku, sõpruskoguduse esindajad jpt.

9. mai. Perepäev Haapsalu piiskopilinnuses teemal „Ühtehoidev pere, turvaline riik ja Euroopa Liit“. Päev algas laulustuudio Do-Re-Mi kontserdiga toomkirikus. Seejärel ootasid piiskopilinnuses kaitseliidu relvanäitus ja varustuse esitus, näomaalingud, meisterdamise töötoad, fotojaht, Lõvi Leo, ekskursioon piiskopilinnuses, sportlikud mängud ja palju muud. Avatud oli Euroopa Liidu infotelk ning toimus Euroopa Liidu ainevõistlus. Kaitseliit ja naiskodukaitses pakkusid sõdurisuppi. Perepäev päädis toomkirikus lastenäidendiga „Detektiiv Nupuka raskeim juhtum“.

16. mai. Palverännu konverents „Maarjamaa 800. Rännakud ajas ja vaimus“ Jaani kirikus. Päev tõi Haapsallu üle poolesaja huvilise. Ettekannetega esinesid nii teoreetikud kui ka praktikud. Arutleti Eesti palverännukultuuri ja palverännuteede üle. Jaakobitee Sõprade Seltsi esindajad on läbi kõndinud ja soovivad avada Eestis palverännutee Tallinnast Läti piirini suunaga Santiago de Compostelasse. Seltsi kodulehekülj: <http://camino.ee/>. Leiti, et Eestil on head eeldused sakraalturismi arendamiseks, sest meil on nii looduslikke kui ka inimjõul loodud pühapaiku, on hea teedevõrk ja kaunis loo-

du, vahemaad on sobilikud ja keskkond on turvaline. Arendamist vajab aga taristu (dömajad, söögikohad). Konverentsi tööd juhtis Kristel Engman. Korraldasid EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus, MTÜ Pirita Kloostri Sõbrad, MTÜ Jaakobitee Sõprade Selts.

24. mai. Nelipüha, Kristuse Kiriku sünnipäeval peeti pidulik jumalateenistus ja seejärel suunduti Tallinna, kus EELK jagas tunnustusi. EELK I järgu teeneteristi said Tiit Salumäe, Joel Luhamets ja Arvo Pärt. III järgu teeneteristi sai teiste hulgas Lääne maleva endine pealik erumajor Arnold Juhans. Meediapreemia said Kullamaa vallavalitsus ja volikogu.

29. mai. Kunstiajaloolase Villem Raami konverents Haapsalus.

4. juuni. Eesti lipu päev ja lipu heiskamine linnavalitsuse ees.

14. juuni. Kreegi päevade kirikukontsert „Õhtuili“ toomkirikus.

1.–5. juuli. XXII Haapsalu vanamuusika festival.

3.–5. juuli. EELK kirikupäev ja laulupidu Tartus, osalesid ka Haapsalu koguduse koorid.

19.–20. august. Koguduse väljasõit Saaremaale.

18.–21. september. Inglise sõpruskoguduse külalised Haapsalus.

11. oktoober. Lõikustänapüha jumalateenistusel toomkirikus tähistati Tiit ja Lia Salumäe 40 aasta tööjuubelit Haapsalus.

16.–20. oktoober. Rendsburgi delegatsioon Haapsalus.

29. oktoober. Lia Salumäe (pildil) 60. sünnipäeva tähistamine Haapsalu toomkirikus. Esinesid kõik juubilarid juhatavad koorid, lapsed ja lapselapsed.

28. november. Advendikontsert toomkirikus. Ettekandel Saint-Saënsi „Jõuluoratoorium“ ja seejärel advendiküünla süütamine vabadussamba juures.

24. detsember. Pidulik jõuluõhtu perejumalateenistus, millest teeb ETV teleülekanne. 25 aastat toomkiriku taaspühitsemisest.

27. detsember. Evangelist Johannese päev ja koguduse teenetemärgi üleandmine.

Isamaa vaimus, ühiste eesmärkide nimel

Eesti taasiseseisvumisel taastatud isamaalistest organisatsioonidest suurim on kaitseliit ja tema allorganisatsioonid oma liikmetega.

Eesti kodanikud, kes on võtnud kohustuseks olla kaitseliidu või naiskodukaitseliige, teavad, et temalt oodatakse rohkem kui tavakodanikult. Paljud kaitseliitlased ja naiskodukaitsjad tegutsevad veel mitmes mittetulundusühingus.

Enamik organisatsioone on koostööst huvitatud. Näiteks oleme korraldanud ajaloo päevi ja neis on osalenud kümme ja rohkem organisatsiooni. Ajaloo päeval on mälestusteenistus mõnes kirikus, kus on Eesti eest elanud inimeste mälestuseks avatud ka mälestustahvleid. Näiteks avasime Haapsalu toomkirikus 1. novembril 2013 kaitseliidu Lääne maleva pealike mälestustahvli, kes on teeninud sellel ametikohal 1917–1940.

Koostöös EELK Haapsalu Püha Johannese kogudusega korraldasime tänavu Euroopa päeval, 9. mail perepäeva piiskopilinnuses. Päeva korraldamisel osales 18 koostööpartnerit ja päev oli meelde jääv. Ajaloo- ja perepäevad on mõeldud tervele perele, sest tegevust jagub suurtele ja väikestele.

Üks lastele, emale-isale ja vanaemale-vanaisale mõeldud ettevõtmine oli ka linnamäng „Luurele Sinuga“. Kaitseliidu Lääne maleva tähtsaks sellisel uudsel kombel maleva aastapäeva, kutsudes Haapsalu ja Läänemaa rahvast lähedat laupäeva veetma. Haapsalus olid kontrollpunktid, kus täitsid osalejad igasugu ülesandeid.

Linnamängul osales võistkondi oodatust hulga rohkem. Mäng algas ja lõppes Haapsalu linnuse hoovis toomkiriku kõrval. Oma esimese avaliku etteaste tegi sel kogupereüritusel kaitseliidu Lääne maleva orkester Mati Põdra dirigendikepi all. Koostöös Haapsalu linnavalitsuse ja isamaaliste organisatsioonidega oleme meenutanud läänlastele meie riigi lä-

hialalugu. Selle üheks tunnistuseks on näitused „Haapsalu Vabadussõja mälestussammas vana-del fotodel“ ja Läänemaa Memento stendid. Näitus on sel aastal olnud üleväl Läänemaa raamatukogudes ja oleme korraldanud vabadussamba ajaloo pühendatud ajaloo päevi raamatukogudes. Läänemaa koolid on aktiivselt osalenud näituste avamisel ja ajaloo päevadel.

Mullumöödus Haapsalu vabadussamba avamisest 90 ja taasavamisest 20 aastat. Koostöös Haapsalu Püha Johannese koguduse ja Haapsalu linnaga korraldas Lääne malev vabadussamba aastapäevade tähistamise 29. novembril. Haapsalu Vabadussõja mälestussamba ees kõnelesid linnapea Urmas Sukles ja Lääne praost Tiit Salumäe, laulsid lapsed ja süüdati advendiküünal, millest sai iga osaleja endale adventitule kaasa võtta.

Meelde jääv oli ka tänavune 1. mai, mil Haapsalust sai taas piiskopilinn ja Jaani kirikust toomkirikusse suundunud ligi poolesajast vaimulikust koosnenud protsessioon pidas mälestushetke vabadussamba juures. Kohal olid Lääne maleva ja naiskodukaitses esindajad ning rõõmustav hulk pealtvaatajaid.

2018. aastal tähistame oma riigi juubelit – Eesti Vabariiki saab sajast aastataseks. Meie kõik koos saame ja iga kodanik ise saab selle nimel kaasa rääkida, et juubeliaastat väärikselt vastu võtta ja tähistada.

Heiki Magnus
Lääne malev

Noarootsi Püha Katariina kogudus

91201 Pürksi, Läänemaa, tel 5194 9461 (juh. esimees), 5649 8724 (õpetaja), noarootsi@eelk.ee, www.eelk.ee/noarootsi
 Hooldajaõpetaja Leevi Reinaru. Praktikant Margus Pootsma, juhatuse esimees Tiit Tulvik
 IBAN EE2200001120110413 (Swedbank)
 Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

Noarootsi koguduse 2015. aasta

Juba mitu aastat on jaanuari lõpus kogunenud EELK õpetajad paariks päevaks vaimulike konverentsile Roosta puhkekülla. Avajumalateenistus on tavaliselt Rooslepa kabelis. Vaimulike konverentsi juhatuse liige, Rápina koguduse õpetaja Urmas Nagel kirjutas konverentsi mõtteid kokku võttes: „Usume, et meie tööl Issanda viinamäel on mõte ka kõige väiksemas koguduses ja tagasihoidlikumate võimaluste puhul, sest iga inimene on terve maailm.

See väärrib austust ja mõista püüdmist, väärrib pühendumist ja alatasa ohvreidki. Tihti peale tuleb kannatada sellepärast, et meie kuulutus ei ole midagi enesestmõistetavat. See ei ole üleskutse vigade paranduseks, vaid üleskutse „käia uues elus”.

Koguduse lauljad ja pillimehed andsid õhtukontserdi kirikuõpetajate seltskonnale puhkeküla õhtusöögil. Laule kõlas nii eesti kui ka rootsi keeles.

Sõpruskoguduse pidupäev

Espoo rootsikeelse koguduse kiriku peaõpetaja Roger Rönnberg tähistas 60 aasta juubelit. Noarootsi koguduse esindus koos õpetajaga tervitas juubilari Espoo kiriku jumalateenistusel ja pärast pidulikult koosviibimist kogudusemajas. Lääne praostkonna poolt andsime üle tänukirja pikaaegse ja ustava koostöö eest.

Pürksis tegutseb nüüd käsitöökoda

Pürksis avati 5. märtsil käsitöökoda. Avamisel mõtisklesime Psalmi 8: 5 mõtteid: „mis on inimene, et sa, Jumal, temale mõtled, ja inimesepoeg, et sa tema eest hoolitsed?”

Käsitöökojas on inimene looja rollis. Kas see, mida oleme loonud, jätab meid ükskõikseks? Oleme oma mõtte ja hinge pannud sellesse kätetöösse. Kui see pole just maailmas kõige paremini välja tulnud, on ta ikkagi väärtus tegija jaoks. See on osa loojast, looja mõte on saanud kuju ja vormi. Niisamuti on iga inimene Looja silmis kallihinnaline.

Käisid külalised

Oktoobris külastas kogudust Lothar von Rosen Saksamaalt koos oma töökaaslastega. Jutluse pidas Saksa armee kaplan Ernst Raunig. Jumalateenistusel tähistasime hõbeleeri päeva. Viis leerilast tulid oma pidulikku päeva meenutama!

Uus praktikant

2015. aasta algusest hooldab kogudust õpetaja Leevi Reinaru ja talle on praktikandina abiks teoloogiaüliõpilane Margus Pootsma.

Juhan Hein

Ott Leplandi kontsert Noarootsi kirikus

14. juulil andis Noarootsi kirikus kontserdi Ott Lepland. See oli kontsert taevast, maast ja puudutusest. Kirik oli täis kohalikke ja kaugemalt tulnud kuulajaid.

Hõbeleerilapsed: vasakult Maie Arro, Arnold Arro, Indrek Vaikre, Anu Vaikre ja Maret Tukiainen.

11/10/2015

Piirsalu kogudus

90902 Piirsalu, Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), 5691 6726 (juhatuse esimees), piirsalu@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Maie Hinno
IBAN EE222200001120167631 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 13.30

Piirsalu kirik vajab uut katust

Piirsalu kirik ei ole Eesti teiste pühakodadega võrreldes just kõige vanem sakraalehtis, aga siiski on temalgi juba poolteise sajandi pikkune ajalugu.

Selle auväärse ea kohta on häämatav, kui suur osa kirikust on säilinud algupärasel kujul, nii nagu ehitusmeistrid selle 19. sajandi keskel tegid.

Praeguse kiriku katust katva pleki paigaldasid meistrid 85 aastat tagasi, aastail 1929–1930. Sellest ajast on palju vett merre voolanud ja ilmastikuolud on väärastatult katust töödelnud ning kulutanud. Kätte on jõudnud aeg, mil hoone säilimise huvides on katuse renoveerimine saanud möödapääsmatuks.

2013. aastal koostas Rändmeister OÜ projekterija Ain Pihl kiriku tehnilise

seisukorra ülevaatuse akti, milles kirjeldati katuse seisukorda järgmiselt: „Praegune plekk-kate pärineb aastatest 1929–30 ja on amortiseerunud. Paiguti on valtsid avanenud (neelud, tugipiitade katted), kuna valtsid on maha löödud valele poole. Avanenud valtside piirkonnas ei pea katusekate vett. Katuse kandekonstruktsioonid on avariieelses seisundis – kandekonstruktsioonid on kohe vaja restaureerida/tugevdada, katusekate asendada.”

Lõppeval aastal valmis koguduse tellimusel kiriku katuse restaureerimise projekt, mis on üks esimesi samme katuse kordategemise pikas reas. Nüüd seisab ees töö tegemiseks vajaliku raha hankimine. Kuidas ja kust, seda veel täpselt ei tea, aga

lootust ei taha kohe kindlasti mitte kaotada, sest Eestimaal ei ole jäänud ükski kirik katuseteta. Ikka on leidunud abikäe ulatanud inimesi ja ettevõtteid. Loomulikult loodame ka kohaliku omavalitsuse ja riigi toele.

Hea sõber! Ka Sina saad kaasa aidata Piirsalu kiriku uue katuse peatsele valmimisele ja niiviisi oma nime ajalukku jäädvustada. Annetuse katuse renoveerimiseks saad teha koguduse kontole EE222200001120167631 Swedbankis, märksõnaks „kiriku katuse remont”. Teretulnud on kõik annetused. Sada ja enam eurot annetanute nimed jäädvustatakse eraldi kirikusse paigaldatavale tänutahvile.

Lembit Tammsalu

Ridala Püha Maarja Magdaleena kogudus

90411 Kolila, Ridala vald, Läänemaa, tel 472 4210, 5809 3633 (õpetaja), ridala@eelk.ee, www.eelk.ee/ridala.
1. dets 2015 on koguduse õpetaja Küllike Valk, juhatuse esimees Ülle Kariler
IBAN EE021010022083660008 (SEB) ja
IBAN EE912200001120200048 (Swedbank).
Kanselei avatud neljapäeviti kell 15–18
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval ja kirikupühadel kell 13

Ridala kiriku juures on nüüd laste mänguväljak

Jõulude ajal koguduse juhatusega koos istudes arutlesime, kuidas oleks võimalik lastega peresid, turiste, rändureid, sh palverändureid kirikust huvituma saada. Sellega koos tuli esile mitu head ideed: palverännutee märkimine mereni, teelistele kiriku lahti hoidmine, mänguväljak lastele.

Kiriku hoidsime suvel jõudumööda lahti, palverännuraja märgime maha ehk eeloleval suvel, aga mänguväljaku rajamiseks alustasime võimaluste otsimist kohe kevadel. Projekti kirjutamise koolitus Lääne maavalitsuses sattus olema õigeaegne ja inspireeriv.

Mänguväljaku ehituseks saigi kogudus toetust siseministeeriumilt kodanikuühiskonna sihtkapitali (KÜSK) vahendusel regionaalarengu toetuseks mõeldud kohaliku

Uus mänguväljak Ridala koguduse maja ees.

KÜLLIKE VALK

omalgatuse programmist. Kevadisel konkursivoorul hinnati projekt toetamisväärsaks. Konkureerimisedule aitas kaasa ka Ridala vallavalitsuse väga toetav

hoiak ning igakülgne abi ehitus- ja kasutusloa saamisel. Nii „kasvas” sellel suvel muru sisse laste mänguväljak. Ümbruskaudsete külade lapsed ja vanaemadele külla

tulnud linnalapsed avastasid selle mõne tunniga ning hindasid lustimisväärsaks.

Mänguväljak on püstitatud koguduse maale, kuid seda ei ümbritse piirid. Nii saavad seda kasutada kõik sobilikus eas ja paraja pikkusega rüblid.

Mänguväljakust oli rõõmu ka turistide põngerjaile. Täiskasvanutega kirikuvalves kaasas olnud pisipere – vennad, õed, lapselapsed – olid agarad kirikugiidid, vabal ajal lustisid nad mänguväljakul ja juhendasid külalisi liulaskmisel.

Olete teretulnud kaheksa kilomeetrit Haapsalust Lihula poole. Seal on suur valge punase katusega kirik, mille kellatorn on hoone taga ja mänguväljak parkimisplatsi kõrval. Võtke lapsed kaasa!

Küllike Valk

Üxküllide hauakivi Hanila kirikus – kas Arent Passeri meistriteos?

Hanila kirik on Eesti kunstiaaloos tähelepanuväärne mitme erilise kunstiteose poolest. 13. sajandi hauaplaatide ja seinamaalingute ning Dietrich Waltheri 1709 nikerdatud kantsli ja altari kõrval tuleb kindlasti teada ka 17. sajandist pärinevat Üxküllide hauaplaati, mis paigutati pikihoone idaseinale 1891. aastal.

Seni on hauaplaadi autori suhtes olnud kahtlusi. Autoriks on pakutud stiilitunnuste järgi Eesti läbi aegade kuulsamat kiviraidurit Arent Passerit (u 1560–1637). Krista Kodres pakub autoriks Arent Passeri poega Dionysiust ja valmistamisajaks 1640. aastaid.

Nimetatud artiklis püütakse autorlust täpsustada paarile kaudsele küsimusele seni avaldamata arhiividokumentidest vastust otsides. Esiteks saab täpsustada, millal surid hauaplaadil paradiisi värava ees kujutatud Reinhold Üxküll ja tema abikaasa Sophia.

Reinhold oli pärit Vigala kihelkonnast Päärdust. Ta sündis Saare-Lääne piiskopi vasalli Johann Üxküllil ja ta abikaasa Barbara Anrepi noorima pojana 1548. aastal. Ta osales aktiivselt Liivimaa sõjas (1558–1583). Esialgu teenis ta hertsog Magnust ja võitles rootslastega leitnant Jürgen Tiesenhauseni mõisameeste lipkonna koosseisus, lahingus Ubakalu küla juures juulis 1571.

Ajaloolase Andres Adamsoni raamatu „Liivimaa kuningriik” järgi langes Reinhold Ubakalu lahingus, kuid Tallinna linnaarhiivis leiduva sõjavangide nimekirja järgi jäi ta ellu ja vahetas hiljem poolt. Ta teenis 1572–1574 Rootsi rittmeistri Johann Koskulli lipkonnas 9 hobusega ja Rootsi riiki jäi talle selle teenistuse eest võlgu 1288 taalrit. Ta jõudis

Reinhold ja Sophia Üxkülli hauaplaat Hanila kirikus.
LEMBIT TAMMSALU

teenida ka Poola kuningat, kelle vägede koosseisus püüas ta 1581. aastal Pihkvat.

Reinhold abiellus pärast 1575. aastat Saaremaa asehalduri Wehreni lese, Sophia Conradi tütre Sophia Üxkülliga Paadremalt ja sai seega selle Hanila kihelkonnas asunud valduse kaasavaraks. 1586. aastal nimetatakse teda Paadrema ja Tamba mõisnikuna. 10. augustil 1588 osales ta Lihulas abielu rikkunud

Lihula ja Hanila pastori Johann Gesneri kohtuprotsessil. Pastor hukati.

Reinhold elas veel 1606. aastal, kuid 1616. aastaks oli ta juba surnud. Tema lesk Sophia elas veel 24. juunil 1619. aastal, kuid 31. maiks 1622 oli ta juba surnud. Teine täpselt vastamata küsimus on olnud see, millal ja kuhu kadunukesed maha maeti. Juhul muidugi, kui polnud tegemist sõjas ka-

dunuks jäämise või meres uppumisega. Arvata võib, et seisusekohane matmine nõudis pikki ettevalmistusi, mida oli sõjaviletsustes vaesunud Eestimaal vaevalt ette võtta. Enamik maakerikuidki oli sõjas rüüstatud ja lõhutud. Hanila puhul pole isegi teada, kes olid seal pastori ajavahemikus 1594–1610.

Kiriku lasi 1629. aastaks remontida Virtsu mõisnik Banner, kes oli ka kiriku patroon. Laipu võidi hoida aastaid külmas kohas matmata. Rekordiks võiks pidada hertsog de Croy matust ootavat seisundit aastail 1702–1879 Niguliste kirikus.

Abiks Reinholdi ja Sophia matmisaja küsimuse lahendamisel on värskelt minu avastatud sissekanne Haapsalu kirikuraamatust, kus on märgitud, et Paadrema Üxküllid ostsid Haapsalu lossikirikusse haua 1627. aastal. Sel ajal juhtis Haapsalu lossi taastamist meid huvitav Arent Passer. Üxküllid võisidki tellida tema töökojast hauaplaadi, mis siis kattis rahulikult Paadrema Üxküllide hauda kuni Haapsalu lossikiriku torni küüsi langemisega 1726. aastal. Millalgi 18. sajandi keskel asusid linna majutatud Vene sõjaväelased mahajäetud kirikus haudu rüüstama.

Kui kirikut 1886. aastal taastama asuti, viidi veel säilinud hauaplaadid ja nende tükiid kabelisse vanal kalmistul ja 1890. aastal otsustati Paadrema Üxküllide plaat viia Hanilasse, sest Paadrema ja Virtsu mõisaproua Elisabeth Üxküll oleks saanud seda siis paremini austada ja hoida.

Seega on üha tõenäolisem, et Arent Passer on seotud Hanilas eksponeeritava dolomiidist hauaplaadi väljaraiumisega 1627. aasta paiku.

Kalev Jaago

Eesti Ajalooarhiivi arhiivaar

Kirbla Püha Nikolause kogudus

90201 Kirbla, Lihula vald, Läänemaa, tel 511 8419 (hooldajaõpetaja), kirbla@eelk.ee, www.eelk.ee/kirbla
Koguduse hooldajaõpetaja Ilmar Toomet
Juhatuse esimees Maie Rein
IBAN EE052200001120113326 (Swedbank)
IBAN EE581010602016036003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15

Kirbla kirikus teeb niiskus liiga

Aasta 2015 oli väikeses Kirbla koguduses tavapäraselt vaikne. Jumalateenistus on iga kuu 1. ja 3. pühapäeval. Ehkki jumalateenistusel on osalejaid vähevoitu, on kiriku ukse avatud kõigile. Nii mõnelgi korral astus uksest sisse mõni kohalik või kaugem küllaline. Rahvarohkemad on surnuaiapüha ja jõuluõhtu jumalateenistused. Õnneks ei ole ühtki jumalateenistust osalejate puuduse tõttu ära jäänud.

Iga-aastaseks tavaks on saanud tähistada koguduse eakate liikmete ja juubilaride sünnipäevi ning Püha Nikolause mälestuspäeva 6. detsembril. Tänavu tähistasime koguduse liikmete sünnipäevi 24. mail pärast nelipüha pidulikku jumalateenistust. Teenistusest võttis lauluga osa Kullamaa koguduse segakoor dirigent Ivi Küla juhatusel.

Eelmise aasta lõpus tähistasime Püha Nikolause mälestuspäeva missaga 7.

detsembril Kirbla kirikus, millele järgnes Püha Nikolause päeva tähistamine kogudusemajas. Külas oli Riina Toomet Märjamaalt, kelle juhendusel valmistisime geelküünlaid.

Rõõmu teeb, et neist üritustest võtab osa rohkem kui pool koguduse annetajaliikmeid, ja eriti hea meel on, et osalevad ka koguduse kõige eakamad liikmed. Tänavu tähistame Püha Nikolause mälestuspäeva 6. detsembril, järgneb koosviibimine kogudusemajas. Külla ootame Lääne praostkonna praosti Leevi Reinart abikaasaga.

Endiselt suur mure on kiriku sisekliima. Niiskus kahjustab orelit ja lõhub hoonet nii seest kui ka väljast. Olude parandamiseks esitasime abitaotluse riigile, et restaureerida kiriku aknad ja konserveerida altarimaal. Kahjuks me toetust ei saanud.

Kavatseme akende restaureerimi-

seks koguda annetusi ja mitte lootma jääda ainult muinsuskaitseameti peale. Selleks tööks vajab kogudus 5000 eurot. Siiani on kiriku akende tarvis annetatud 30 eurot. Annetused on koguduse põhisissetulek, mis võimaldab kogudusel täita peamisi ülesandeid.

Suur tänu koguduse liikmetele, kes on oma liikmeannetuse juba teinud ja võtavad osa koguduse elust. Täname ka annetajaid, kes on teinud annetuse kiriku akende restaureerimiseks. Igaüks saab annetada oma soovi ja jõu kohaselt EELK Kirbla Püha Nikolause koguduse pangakontole EE581010602016036003 SEB Pangas või EE052200001120113326 Swedbankis. Pangakontole tasudes märkige, mille eest tasute, näiteks annetuse „Aknad“ või „Liikmeannetus 2015. aasta eest“.

Maie Rein

koguduse juhatuse esimees

Vormsi Püha Olavi kogudus

Hullo küla, 91301 Vormsi, Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe
Diakon Ants Rajando, juhatuse esimees Ene Rand
IBAN EE942200221017626557 (Swedbank)
Jumalateenistus 2 korda kuus pühapäeval kl 11

Püha Olavi kiriku taaspühitsemisest sai veerand sajandit

29. juulil täitis 25 aastat Vormsi Püha Olavi kiriku taaspühitsemisest. Veerand sajandit on pikk aeg, et vaadata tagasi sündmustele, tänu millele sai saare põline pühakoda taastatud.

Aastapäeva tähistamist ette valmistas oli kindel soov saada kokku inimestega, kes osalesid toona kiriku ja koguduse taastamisel. Olevipäeva tähistamise juhataks sisse seminar rahvamajas, kus meenutati aega nii enne kiriku taaspühitsemist kui ka selle sündmuse tookordset ettevalmistamist.

Tiit Salumäe rääkis oma mälestustest 70ndate lõpust ja 80ndate algusest, mil tuli aastaid oodata tollaste võimude luba pidada Vormsi kalmistul surnuaiapüha. Nooremail inimestel oli huvitav kuulata, milline oli elu saarel nõukogudeaegses piiritsoonis ja milliste raskustega puutus kokku tollane kirik.

Ants Varblane meenutas, kuidas käis asjaajamine ametivõimudega kiriku taastamise ajal ja mida kõike tuli teha, et valge laev Baltic Star saaks vorm-

sirootslastega Saxbys randuda.

Vormsirootslased ja nende järeltulijad rääkisid oma elamustest, kui nad said üle aastakümnete taas kodusaart külastada.

Kiriku taaspühitsemise ajaloo seminar täitis oma eesmärgi – meenutada ja jäädvustada olut ning tutvustada sündmusi ka praegustele vormsilastele.

Seminari jätkuks koguneti ööl vastu olevipäeva Vormsi kirikusse, kus vaadati kiriku seinale kuvatud 1988. aastal Vormsis filmitud dokumentaalkaadreid. See vaikne meenutus juhatas kisse traditsioonilise mälestusjumalateenistuse. Pärast jumalateenistust süüdati küünlad ja mindi üheskoos küünalde valgel kalmistule, kus mälestati kõiki neid, kes on elanud enne meid.

Kiriku taaspühitsemise 25. aastapäeva pidulik jumalateenistus oli ülev. Kohal olid saare kõikide kogukondade esindajad: praegused ja endised vormsilased ning palju külalisi.

Jumalateenistusel pidas jutluse EELK peapiiskop Urmas Viilma, kaasa teenisid piiskop Tiit Salumäe, Vantaa

Rekola koguduse emeriitpraost Jukka Yrjölä, Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja Patrik Göransson, Stockholm Eesti koguduse õpetaja Tiit Pädam, diakon Meelis Malk ja Vormsi koguduse diakon Ants Rajando. Orelit mängis ja Haapsalu Püha Johannese koguduse koori juhatas Lia Salumäe. Esinesid ka Vormsi talharpajad. Jumalateenistusele järgnes ühine juba traditsiooniks saanud Vormsi metsseasupi söömine kirikuaias.

Päeva lõpetas muusikaline jumalateenistus ansambliga Rondellus. Kontserdi kavas olid Püha Maarja laulud tema imelistest tegudest ja tema kiituseks 13. sajandi Hispaaniast. Ansambli on Vormsi kirikuga pikaajaline side. Pärast kontserti meenutati üheskoos aega, mil samad muusikud esinesid saare veel taastamist ootavas pühakojas.

Veerand sajandit olevipäeva traditsiooni on ühendanud saare inimesi ja aidanud elus hoida tänulikkust, et saare põline pühakoda on taastatud Jumala auks ja inimeste rõõmuks.

Ants Rajando

Lääne–Nigula Püha Nikolause kogudus

Nigula tee 1, 90807 Lääne-Nigula vald, Läänemaa, tel 479 6658, laane-nigula@eelk.ee, www.eelk.ee/laane-nigula
Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuse esimees Tiina Võsu. Jutlustaja Kristo Hüdsi
IBAN EE491010602004146002 (SEB)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 12

Schmalkaldeni praostkond Saksamaal on Lääne praostkonna sõpruspraostkond juba pikki aastaid. Koostöö üks valdkondi on vastastikused külaskäigud. Tänu sõpruspraostkonna toetusele ilmub ka praostkonna aastakiri Scripta Annalia. Juulis olid Schmalkaldeni praostkonnast Fambachi koguduse noored koos õpetaja Michael Glöckneri, koguduse noortejuhi ja 9 noorega laagris Lääne-Nigula kogudusemajas. Koos veedetud nädalasse mahtusid ühised väljasõidud, veedeti päev EELK noortepäeval JÄPE Pilstveres. Järgmise aasta augustis läheme ise külla Fambachi kogudusse. Sõprusuhted tugevnevad koguduseliikmete omavaheliste sidemete, usu ja osaduse kaudu. Eriti tähtis on, et koguduste noored on koostöö leidnud.

Leevi Reinaru

Misjonärid Hongkongist käisid Lääne-Nigulas külas

Sel suvel külastasid Hongkongis tegutsevad misjonärid Nele ja Francis Borchardt esimest korda oma tugikogudust Lääne-Nigulat.

Kuigi väikeste lastega reisisid ei ole just kõige lihtsam ja tugikoguduste külastus võtab peaaegu kolm nädalat, peab Nele seda äärmiselt tähtsaks.

„Toetajatega näost näkku kohtumine võimaldab tunnetada misjonitööst innustunud õhkkonda. Meie tööst, elust ja kultuurist rääkimise ajal elevil ja rõõmsaid nägusid nähes on tunne, et meie toetajad seisavad ühtmoodi innukalt ja südamega misjonitöö taga nii Soomes kui ka Eestis,” rääkis Nele. „Ma janduslik tugi on tähtis: isegi 10 senti on parem kui mitte midagi, ja alati on inimesi, kes elavad meist vaesemais oludes. Rahast tähtsamaks pean aga eestpalvet misjo-

näride ja nende pereliikmete ning töö pärast.”

Nele tunnistas, et neil on lihtsam oma toetajaid eestpalves meeles pidada, kui toetajatega on ka näost näkku kohtunud.

„Tänapäevane tehnika teeb ka teisele poole maakera ühenduse pidamise väga lihtsaks. Kõik huvilised on teretulnud visiidile Hongkongi kas või Skype'i kaudul!” sõnas Nele.

Lääne-Nigula koguduse liige Agne Viilma on omakorda tunnistanud: „Saime oma mõtetesse ühe uue toreda pere, kelle eest palvetada. Misjonitöö on Borchardtid tubli pere kutsumus. Nad elavad ja töötavad 8000 km kauguses linnas, kus on umbes 7,027 miljonit elanikku, Hongkongi dollar ja vasakpoolne liiklus. Palvetame nüüd meile tuttava pere eest jumalateenistusel igal püha-

päeval.”

Borchardti pere lähetaja on Soome misjoniselts. Nele ja Francis tööd Hongkongis toetavad kuus Soome kogudust: Saarijärvi, Ylöjärvi, Vantaankoski, Kotka, Kanus ja Kälviä. EELK Lääne-Nigula kogudus toetab Borchardte Soome misjoniseltsi kaudu 2014. aastast.

Francis õpetab Hongkongi luterlikus teoloogiaseminaris ja kirikuõpetaja Nele on tänavu septembris alustanud tööd immigrantidega, rajades luterlikku kirikusse ingliskeelse koguduse. Igapäevatöö kõrvalt katsuvad Borchardtid jõudumööda pidada ka oma tugikogudustega ühendust Facebooki ja Skype'i abil ning kirja teel. Füüsiliselt külastatakse kogudusi iga kahe aasta järel.

Piret Riim

Kui muna õpetab kana

Et paljud meie koguduse noored kõnelesid vaimustunult noorte piibli- ja misjonikursustest, mis oli juba mitu aastal toimunud, otsustasime minna jaanuaris alanud EELK täiskasvanute piiblikursusele Põltsamaale.

Kokku sai meid parajasti üks autotäis – 5 naist, kellega nüüd iga kuu ühel nädalavahetusel kooli „vurame”. Põltsamaa nädalalõpud on olnud kosutav vaheldus igapäevaelu rutiinile. Argitoimetustest eemal on hea võtta aeg maha ja süveneda sellesse, mis on tähtsaim.

Oleme olnud väga rahul kõikide lektoritega ja end Põltsamaal alati tundnud oodatu ja hoituna. Päriskurb, et meie kursus kestab vaid aasta. Jaanuaris 2016 saavad alustada juba järgmised õnnelikud.

Ülle Ehanurm

Noorte suurlaager Nuutsakul

Sel suvel 12.–14. juunil oli Nuutsakul selline lahe üritus nagu suurlaager. Seal said kokku seitsme koguduse noored. Nuutsakul veedeti koos lähedasti aega: käidi ujumas, mängiti igasugu mängu, lauldi koos, jagati jumalasõna. Peale kõige muu oli ka armulauaga metsakirik.

Laupäeval oli palju töötube, kus sai õppida midagi uut. Laupäeva õhtul pidas ülistusteenistus Allan Kroll ning pärast seda algas sauna- ja lõkkeõhtu. Laager lõppes pühapäeval pärast jumalateenistust, mis peeti kohapeal laagriplatsil.

Laager oli superlahe ja tore oli sõpradega koos aega veeta ning jumalasõna kuulata. Mulle meeldisid sealsed kõnelejad väga, kes andsid palju mõtlemisainet, ja seal kõneldu tuleb veel praegugi meelde.

Kristiina Lillemets

Nõva Püha Olevi kogudus

91101 Nõva, Läänemaa, tel 521 8467 (õpetaja), 562 1438 (juh. esimees), nova@eelk.ee
Koguduse õpetaja Peeter Krall, juhatuse esimees Silja Silver
Jutlustaja Aino Aarniste
IBAN EE702200001120116909 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11

*„Õnnistuse karikas, mida me õnnistame, – eks see ole Kristuse vere osadus?
Leib, mida me murrame, – eks see ole Kristuse ihu osadus?” (1Kr 10:16)*

Nõva väikeses looduse keskele peitunud pühakojas on õnnistuse karikast kristlastele kosutust jagatud juba kaua. Ajalooliselt on Nõva piirkonna alad kuulunud Lääne-Nigula kihelkonda. Nova (Neyve) on kirjalikes allikais esmamainitud 1402. a, mil Padise klooster sai Lihula kloostrilt Lääne-Nigula kihelkonnas Nõva mõisa koos mõningate Lääne-Nigula küladega. Võimalik, et juba sel ajal kuulus valduse juurde ka kabel. Padise kloostri majandusmõisat (Newe) mainitakse 1559.

Hiliskeskajal eraldus Lääne-Nigulast koos Nõva mõisaga Noarootsi kihelkond. 1653 siirdus Nõva piirkond Lääne-Nigula kihelkonnast Risti kihelkonna koosseisu; Nõva kirik (praeguse eelkäija) sai Risti kiriku abikirikuks. Kui 1783 moodustati Katariina II käsul Venemaal kreisid, kuulusid Nõva alad Paldiski kreisi alla, mis oli nii suur, et sinna kuulus suur osa ajaloolisest Läänemaast. See oli siiski väga lühike periood ja pärast sai Läänemaa jälle varasemast ajast teada piirid. Ainus erand on Nõva kant, mis on piiskopijast peale olnud kord Läänemaa, kord mitte. Nõva oli Harjumaasa osa ka näiteks sõjaeelse Eesti vabariigi ajal. Saatuslik määratus on selle imekauni rannikulapi saatuseks siiani – päevadeni, mil käivad läbirääkimised Nõva valla ühinemiseks Padise ja Vasalemma vallaga Harjumaal.

On teada, et esialgne Padise kloostri alluvuses olev Püha Olavile pühendatud kabel oli olemas juba 13. sajandil. Hoone asukoht ei ole täpselt teada, kuid on põhjust oletada, et see võis asetseda praegusest kirikust veidi edela pool, kus maapinna all on aimatavad vana vundamendi kontuurid. Proovikaevamised tänavu sügisel tõid sealt välja seniaimatust laiaulatuslikuma alusmüü-

Kiriku katuse töö lõpetamise tänujumalateenistusel kõneleb töö tegija, OÜ Rändmeister juht Juhan Kilumets, kõrval seisab õpetaja Peeter Krall.

ERAKOGU

ristiku, mille kunagine otsustarve on seni alles saladuses.

Praeguse puidust kiriku algseks rajamisdaatumiks peeti rahvapärismuse kohaselt aastat 1636. Kirik või kabel, mille aastapäeva 1936. aastal suurejooneliselt tähistati, võis muidugi toona olemas olla, kuigi kindlasti ei ole tegemist tänini säilinud kirikuga. Dendrokronoloogiliste uuringutega

on tuvastatud, et suur osa säilinud kiriku ehituseks kasutatud palke on langetatud talvel 1749/1750. Kirik ei saa seega olla varasem, pigem jäi hoone lõpetamine ja viimistlemine aastasse 1751, mis paigutab Nõva kiriku vanusest neljandaks puitkirikuks Eestis Ruhnua Maarja kiriku (1644), Sutlepa kabeli (1699) ja Tallinna Kaasani kiriku (1721) järel.

Nõva rahvas armastab oma pühakoda ja armsaks on see saanud ka kõigile neile, keda on kiriku juurde toonud rännuteed. Viimastel aastatel on kogudusel õnnestunud teoks teha mitu sammu selle ajaloolise hoone renoveerimisel. 2012. aastal vahetati välja seinte pehkinud alustalad, restaureeriti veelaudu ja kindlustati vundamendikive; torni kiiver kaeti vaskplekiga ja uuendati tammepuust tornimuna. Torni tippu hakkas risti küljes ehtima uus kullatud tornikukk.

2014 sai kirik uue tõrvatud kuuselaust katuse. Tänavu valmis fassaadi ja interjööri restaureerimise põhiprojekt, millele eelnesid ulatuslikud hoone siseuuringud, et tuvastada kunagisi värvilahendusi. Tellimisel on elektrisüsteemi uuendamise projekt. Ühele väikesele maa-kogudusele ei ole seda kõike vähe ja kindlasti ei oleks kõik senitehtu teoks saanud ilma lahkete annetajate abita ja koguduse juhatuse aktiivse tegevuseta.

Nõva kirik ei ole aga ennekõige mitte põnev kultuurimälestis, vaid esmalt ikka pühakoda, kus kohalik kogudus Kristuse ihu ja vere toel enesele elujõudu ammutab. Kuigi valla rahvastik pidevalt väheneb, ei ole kirikus rahvast vähemaks jäänud. Eakad leiavad endiselt jõudu jumalateenistusel osaleda ja lõppev aasta on kogudusse toonud ka uusi liikmeid kas ristimise ja leeri või ka teistest kogudustest ületuleku kaudu.

Jumala arm, mis Nõva pühakojas on ikka tuntav olnud, on kogudust saatnud läbi eripalgeliste aegade. Nii on Nõva rahval ka nüüd põhjust usus, lootuses ja armastuses meenutada apostel Pauluse sõnu kirjast roomlastele: „Mis me siis ütleme selle kohta? Kui Jumal on meie poolt, kes võib olla meie vastu?” (Rm 8:31)

Peeter Krall

Märjamaa Maarja kogudus

Pärnu mnt 26, 78301 Märjamaa, Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, www.eelk.ee/marjamaa
Koguduse õpetaja Illimar Toomet, juhatuses esimees Neeme Laurits
Kantselei avatud K, N kl 10–13, pühapäeviti enne ja pärast jumalateenistust
IBAN EE942200221045598835 (Swedbank), EE651010802004844007 (SEB)
Missa pühapäeviti kl 11, kolmapäeviti kl 18.30,
esmaspäeviti, teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kl 7.30

Katusekivide ladumise talgud

Kuidas tõsta kuuri 60tonnist katusekivide koormat, mis seisab kiriku õuel? Vastus on lihtne – ühekaupa, kivihaaval.

Märjamaa naiskodukaitsjate valmisolek tööd alustada tõmbas kaasa ka teisi abilisid. Nii toimusidki mullu oktoobri keskpaigast detsembri keskpaigani laupäevahommikuti kiriku juures paaritunnised kivide ladumise talgud. Kivipakkide juurest kuurini seisvas inimketis tuli kõigil teha tööd võrdselt – võtta eesseeisja käest kivi vastu ja anda üle järgmisele – sellest olenemata, kas oled 12 või 92 aasta vanune. Just nii vanad olid noorim ja vanim abiline.

Abilisi oli väga mitmesuguseid: kodukaitsjad, koguduseliikmed ja pisut võõramadki inimesed, kes said talgutest teada kohaliku ajalehe kaudu. Väga head tööd tegid töötute aktiveerimiskursusel osalejad, kümnekond kanget naist, aga ka kriminaalhooldaja läkitatud paar noort meest, kes võtsid ka mõne sõbra kaasa. Viimatinimetatud nurisesid küll, et lootsid paari tunniga ühtlasi trenni ära teha, aga et töö konti ei murdnud, peavad õhtul veel jõusaali minema.

Ehkki igal talgupäeval pidi inimkett olema ise pikkusega, oli alati kohal just sobiv hulk abilisid. Kokku osales talgutel 40 inimest.

Aastaid maaomaniku lahkel loal naaberkrundil, endiste elektrivõrkude õuel seisnud katusekivid said kiriku õuele TÜ E.T. Sild masinate abil. Nüüd on need kuuris ja ootavad katusele panemist. Riigi ja koguduse toel hangitud kivide väärtus on aga vaid veerand katusekatte vahetamise maksumusest. On vaja veel „ainult” 170 000 eurot. Kogudusel selleks võimalust pole. Riigieelarvest eraldatakse paarisaja Eesti muinsusväärtusliku kiriku remondiks igal aastal

Katusekivide ladumise talgud 29. novembril 2014.

kokku ligi 800 000 eurot. Enamasti saab sellega teha vaid kõige hädapärasemad tööd. Kogudus on abipalvet riigile uuendanud.

Nagu talguliste ja ettevõtjate toetus osutab, on kirikuhoone tulevik kohalikele inimestele tähtis.

Illimar Toomet

Aasta tähtsündmused

2. aprill. Suure neljapäeva jumalateenistusel jutlustab Tapio Hiltunen.

16. mai. Küläs Raahe koguduse sõprustöötoimikond.

17. mai. Kogudusemaja 20. aastapäeva tähistamine.

17. mai. Pühapäevakooli väljasõit Nõvale.

26. juuli. Leeripüha.

9.–18. juuni. Välisabi kauplus kogudusemajas.

29. august. Koguduse palverännak Tartumaa kirikutesse.

Kiriku ukseid jälle lahti

Igal suvel on Märjamaa kiriku ukseid teeliste avatud. Suvekuude nädalavahetuse kolmel päeval saab iga huviline sisse astuda, et jääda vaikseks ja palvetada, tutvuda kirikuhoone sümboleid tutvustava näituse ja võlvipealsega, soetada kristlikku lugemisvara.

Kirikuga saab tutvuda ka muul ajal, kui leppida kokku koguduse õpetajaga. See võib teoks saada aasta läbi, tänavu oli selliseid huvilisi suuremate ja väiksemate rühmadena kokku peaaegu paarsada. Teeliste kirikuna on Märjamaa kiriku ukse lahti hoitud juba 16 aastat. 11. juunil 1999 võttis esimesena külalisi vastu ja valvas kirikut Tarmo Veerpalu, kes on kirikuvalvurite hulgas tänaseni.

Märjamaal on tavaks, et töös osaleb suur hulk vabatahtlikke. Viimastel aastatel on oma abi pakkunud 30 inimest, kellega ühenduse võtmine ja sobiva päeva leidmine on teoks saanud Ester Suurkuuse abiga. Hooaja lõppedes on valvurid tavapäraselt kokku kutsutud ja ka tänavu said nad tänutäheks Märjamaa valla toel hangitud meened.

Illimar Toomet

20 aastat Märjamaa kogudusemaja

Pühapäeval, 17. mail tähistas Märjamaa Maarja kogudus 20 aasta möödumist kogudusemaja avamisest. Olid ka külalised sõpruskogudusest Raahest. Hoone rajati Vihanti koguduse eestvedamisel suure hulga üksikisikute annetuste ja enam kui 100 Soome ettevõtte majanduslikul toel. Maja ehitati peamiselt talgutööliste abiga: ligikaudu 80 soomlast, kes tulid Märjamaale peaaegu 700 kilomeetri kauguselt, tegid kokku ligi 1000 talgupäeva. Mõned talgulised võtsid teekonna ette isegi kümnel korral. Peale nende olid abiks ka mõned eestlastest töölisel ja kümned märjamaalased, kes samuti talgutel kaasa löid ja soomlasi majutasid.

Tähtpäeval oli kogudusemaja fuažees avatud maja rajamist tutvustavate fotode ja dokumentide näitus. Omaaegne Vihanti kogudus on nüüd ühinenud Raahe kogudusega, kelle sõprustöö toimekond pidupäeval kohal viibis. Kogudust tervitas vallavanem Villu Karu, kes andis kingituseks kogudusele ligi sajandivanuse leerifoto.

Illimar Toomet

Koguduse pühapäevakool

Iga ristitud laps peab saama kristliku kasvatus. Esmane koht selleks on kodu, parimat eeskujut saavad aga anda lapse vanemad ja teised lähedased. Nii nagu täiskasvanud vajavad kristlikuks eluks korrapäraselt jumalateenistustlikku elu ja sidet kogudusega, vajab seda ka laps.

18. oktoobril alustas järjekordest kooliaastast koguduse pühapäevakool. Kogunetakse paaril pühapäeval kuus jumalateenistuse ajal. Mitu aastat lapsi õpetanud Riina Toometi kõrval aitab piiblitarkusi omandada Virve Toimetaja. Pühapäevakooli on oodatud igas vanuses lapsed.

Illimar Toomet

Pühapäevakooli väljasõit Nõva kirikusse ja Peraküla loodusmaja 17. mail.

Uued armulauariistad

8. veebruaril pühitses piiskop Einar Soone Märjamaa koguduse uued altari-riistad: armulauakarikas, pateen ehk pühitsetud leibade taldrik, tsiboorium ehk karikakujuline anum pühitsetud armulaualeibade hoidmiseks, altari-krutsifiks ja küünlajalad. Samuti kaks tabernaaklit – üks Maarja kiriku altarile, teine kogudusemaja kabelisse.

Armulauariistade poolt on Märjamaa kogudus päris rikas. Enamik neist pole küll väga pika ajalooga. Teiste seas võib leida ARSis valmistatud vaskse karika, mis algselt võis olla mõeldud dekoratiivse pokaalina või kasutamiseks spordivõistluse auhinnana. Kõige noorem, kümmekond aastat kasutatud roostevabast terasest armulauariistade komplekt kingiti 1994. aastal kogudusemaja pühitsemisel.

Nii nagu Märjamaa armulauariistade mitmekesisus meenutab ajaloo keerdkäike, on oma käändunud sees ka siinsel tabernaaklil. 14. sajandi keskel valminud pühakoja kooriruumi seinal on nähtav sakramendiniš, mis ilmselt oli pühitsetud andide hoidmiseks kasutusel vähemalt reformatsiooni. Hilisemas ajaloos levinud

Tabernaakel.

3 × ERAKOGU

tava hoida pühitsetud ande altarile asetatud kapis ehk tabernaaklis jõudis Märjamaale 1970. aastail, mil õpetaja Einar Laigna valmistas tabernaakli Maarja kiriku altarile.

Pärast Einar Laigna lahukumist läks ese kaotsi ja tuli kiriku kuurist uuesti päevavalgele 2013. aasta lõpus. Peep Rennu ja Johannes Arjakse käteosavuse toel sai puidust käsitsevoolitust Kristuse monogrammi tabernaakel

jälle kasutuskõlblikuks.

Vana tabernaakli leidmine sai tõukeks soetada teinegi tabernaakel kogudusemaja kabelisse. Uue tabernaakli esiküljel on kujutatud karikas, armulaualeib ja viinamarjakobar. Uued altari-riistad on kogudusele kingitud. Üksnes oma liikmete annetustest, mille toel kogudus tegutseb, saaks selletaolisi esemeid soetada väga harva.

Illimar Toomet

Armulaua imest

Kristlik usk tunnistab Jumala kohta midagi sellist, mida ei leia ühegi teise usundi juurest. Kui teiste usundite keskmes on see, kuidas saaks inimene end ühendada oma jumala poole, siis kristlastena võime öelda, et Jumal on ise tulnud meie juurde. See on iga jõulupüha sõnum. Aga mitte ainult siis.

Jumal tuleb meie keskele iga missal. Siis, kui preester ütleb andide kohal seadmissõnad, saavad need Kristuse Ihuks ja Vereks. Jumala Poeg tuleb neis andides meie keskele – mitte kujutluses, vaid reaalselt. Ta ei tule küll inimese kujul, kuid Ta on kohal pühitsetud andides.

Valeõpetajad väidavad, et Kristus on siis kohal ainult nende seas, kes seda usuvad, ülejäänute jaoks on aga tegemist tavalise leiva ja veiniga. See pole kooskõlas Issanda enda sõnadega, kui Ta armulaua seadis. Jeesus ei öelnud „Neile, kes usuvad”, vaid „See on minu ihu ... see on minu lepinguveri”.

Kui kiriku kohta kasutatakse sõna „jumalakoda”, siis ei tähista see mitte üksnes paika, kus räägitakse või mõeldakse Jumalast ja kõneldakse Temaga. Armulaua andides viibib Jumal nähtaval kujul oma kojas. Milline siis peaks olema meie hoiak selles kojas? Kuhu suunatud

meie pilgud ja mõtted? Milliseid sõnu lausuma suu?

Kiriku kõige tähtsam paik on altar, koht, kus pühitsetakse armulauda. Kui altaril on kristallist vaasid, kullatud küünlajalad ja armulauariistad, siis ei kasutata neid hinnalisi esemeid mitte selleks, et nende särava koondada inimeste tähelepanu, vaid sellepärast, et me tahame sellega anda Jumalale parima, mis meil on. Idamaa tarkade sarnaselt tahame tuua Talle oma parimad annid, sest maailma Kuningas tuleb üha uuesti ja uuesti missal meie juurde.

Illimar Toomet

Varbla Püha Urbanuse kogudus

88201 Varbla, Varbla vald, Pärnumaa, tel 553 0045
(hooldajaõpetaja), 503 7796 (juhatuse esimees), varbla@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu
Juhatuse esimees Lea Lehis
IBAN EE321010902000835004 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30

Kirikuõpetaja Intelmanni meenutades

Varbla kirikuõpetaja Carl Helmut Intelmann (1904–1990) ei unustanud oma kogudust ka võõrsil ja Varbla vanemad elanikud mäletavad või on vähemalt kuulnud enne sõda Varblas töötanud kirikuõpetaja Intelmanni nime.

Intelmanni juures leiris käinud siitkandi kirjamees Harri Jõgisalu on meenutanud: „Intelmann oli haritud mees, oma härrasmeheliku olemise ja rikkalike teadmistega, mida leeritundides jagas, jäi ta külanoortele leeriajast kogu eluks meelde. Tema oli pastor, kes sai lihtsate külameestega hästi jutule, oli leeri-, pulma-, varrupeol või matuse peielauas, istus sageli külameeste seltsis, pakkus paberossi, võttis teiste toobist lonksu õlutki ja lahkudes soovis pererahvale ja külalistele alati õnnistatud aega.” („Tulihända püüdmas”, lk 178)

Carl Helmut Intelmann sündis Iisaku kirikuõpetaja pojana 19. aprillil 1904, õppis Tallinna toomkoolis ja Tartu ülikooli usuteaduskonnas 1922–1926 ning Göttingeni ülikoolis 1926/1927. Ta sai Varbla kirikuõpetajaks 1929, samal aastal abiellus Põlva kirikuõpetaja tütre Annemarie Schwartziga (1904–1995) ja jäi Varblasse kümneks aastaks, kuni Saksamaale lahkumiseni 1939. Varblas sündisid nende lapsed Johann (Hans) Berend (1930–2003), Ruth (1932), Jörn (1936–2009) ja Thomas (1937). Vahepalana olgu siin jälle tsiteeritud Harri Jõgisalut: „Pastori peres olid lapsed, poisid. Nemad olid hakkamas, kui leeripoistele vaba aega anti, tahtsid endast vanematega mängida. Kuigi kodune keel oli saksa keel ja käisid saksa kooliski, oskasid nad eesti keelt puhtalt, nagu Intelmann ise.

Pastor Carl Helmut Intelmann.

Pastori poegadele andsid need samad Paadremalt leeripoisid kord mõistatuse – ise nad seda rääkisid: must kukk, valged lõtid, laulab iga pühapäeva hommikul. Kes see on? Minge küsige papa, õpetajahärra käest!

Eks need narrid küsinudki, rääkisid muidugi ka, kes niisuguse mõistatuse andis. Selle peale pastor leeritunnis poisse noomiski – süütute laste narrimise eest.

Leeripoisid tegid koerust niigi: ahvisid järgi Intelmanni kõneviisi, kuidas ta eestikeelset jutlust läbi hammaste öelda murdis, sellejuures lõug pisut viltu kiskus ja must vunts nina all harali löi. Tema r-i põristamine krõbises pärast leeri mõnel poisil mitu aega kurgus. Ega seda paha pärast tehtud. Intelmannist peeti lugu, kuigi teda arvati vanamoodsaks ja liialt sõnas kinniolevaks... Olgu sellega kuidas oli, aga poliitikat arutas õpetajahärra vanemate koguduseliikmete, eestseisuse ja võõrmündriga, kes pidasid seda endale suureks auks.”

Kirikuõpetaja käekäik võõrsil

Varblast siirdus Intelmannide pere endise Poola alale

Tallinn–Iisaku–Tartu–Põlva–Pärnu–Varbla.

Kahe Eesti kultuurilukku jättis jälje suguvõsa liit

Tuleb tingimata rääkida ka vanemate põlvnemisest ja päritolust Eesti baltisaksa kogukonnas. Nimelt seostusid selles abielus kahe Eesti kultuurilukku oma jälje jätnud perekonna esindajad. Tähtsam ja tuntum oli neist muidugi Schwartzide sugukond Põlvas, kelle hulgast Johann Georg Schwartzi (1793–1874) mainitakse igas Eesti kooli ajalugu käsitlevas raamatus. Ta avaldas oma aja kohta silmapaistva õpikuarja „Koli-ramat”, mille mitu köidet kirjutas ise. Nende hulgas oli ka esimesi füüsikaraamatuid „Wisika ehk õppetud lodud asjade issewisidest ja wäggedest” (1855).

Huvitaval kombel oli samale koolihariduse põllule jätnud jälje ka üks Intelmanne: 1736 oli Johan Daniel Intelmann Tallinnas avaldanud esimesi aritmeetikaõpikuid Eestis „Arithmetischer Wegweiser”.

Intelmannid kandsid Varblat südames ka võõrsil

Lõpuks pisut isiklikust suhtest Intelmannide perega ning vastuseks küsimusele, miks ja kuidas ma neist eelkirjutatud tean.

Minu isa Kustas Veismann oli Intelmannidega sõbrlikes suhetes ja Annemariest sai minu ristiema. Pärast sõda jäi alles kirjavahetus ja mäletan ka kingituspakke saamist. Olles 1979/1980 pikemat aega stipendiaadina Saksamaal, sain Intelmanne külastada, mis neid ülimalt rõõmustas. Nad suhtlesid ka õpetaja Reet Mägediga ja toetasid Varbla kogudust. Pärast Carl Helmuti surma jätkasid seda pojad Hans ja Jörn. Annemarie Intelmanni surmateatele oli lisatud palve lilli ja pärgi mitte hauale tuua, vaid kanda asjaomane rahasumma Varbla hooldekodu pangaarvele.

Uno Veismann

REPRO

Oppelni (Opalenica), kus Carl Helmut sai jälle kirikuõpetajaks, kuid 1940–1945 tuli tal teenida Wehrmachtis sõjaväevaimulikuna. Sõja lõpul elas ta üle ka lühikese sõjavangipõlve, kuid vabanedes siirdus pere läände. Kümme aastat möödus õpetajaametis Heringhausenis ja seejärel niisama palju Mündenis, 1969 siirdus ta pensionile (emeriteerus).

Elu lõpul elas Intelmannide abielupaar Springes (Alam-Saksimaa). Lastest oli Hans insener ja kõrgkooli õppejõud Hannoveris, Ruth pangaametnik Hamburgis, Jörn teenistuja Blaubeurenis ja Thomas elektriinsener (töötas mõnda aega Lõuna-Aafrikas).

Hans ja Jörn on mitu korda Eestis käinud, Varblas viibimisest ja kohtumistest kunagiste ning uute tuttavatega (Andruse Liide oli Intelmannide teenija, Kangru Ada, Reet Mägedi) tegi Hans videofilmi, mida said veel vaadata ka Carl Helmut ja Annemarie. Eesti külastamine oli neile juba üle jõu. Lapsed olid eesti keele unustanud, aga nende Eestit jäävalt kodumaaks pidavad vanemad mitte. 2009 tegi Thomas Intelmann poja-ga Eestis üüriautol ringreisi

Karuse Margareeta kogudus

90130 Kinksi küla, Hanila vald, Läänemaa, tel 502 1305 (diakon), 5691 5347 (hooldajaõpetaja), karuse@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Kaido Saak, diakon Meelis Malk, juhatuse esimees Helle Lilleoja
IBAN EE231010602006745003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14

Karuse kabelist saab talvekirik

Tänavune aasta on Eestis, Euroopas ja kogu maailmas olnud suurte muudatuste ja ebakindluse aeg, Karuse kogudusel möödus aga aasta üsna rahulikult. Nagu vaimu enne tormi.

Erakorralisi sündmusi koguduses ei olnud. Tavapäraste jumalateenistuste kõrval peeti ka juba traditsiooniks saanud pööripäevapalvusi hetkel, mil aastaaeg vahetus. Tegime ettevalmistusi mitmesuguste projektide algatamiseks. Kõige suuremaks projektiks peaks lähiaastail kujunema Karuse kirikuaias asuva kabeli kujundamine talvekirikuks. Selleks tuleb kabel renoveerida, sisustada ja paigaldada sinna soojusallikas.

Samuti tahame uuel aastal rajada kiriku ligidusse

ERAKOGU

tualeti ja väikese panipaiga tööriistadele. Kaugemale tulevikule mõeldes korrastasime mõisapargi ja kirikuaias, puhastasime kirikumõisa varemehed ja raiusime pargis võsa, tegime ettevalmistusi kirikuaias kerkiva keskaegsete hauaplaatide eksponeerimiseks vajaliku katuseal-

se paigaldamiseks.

Koguduse ja kirikuga seotud sündmustest väärib märkimist karusepäeva tähistamine 12. juulil. Sel päeval oli kirikus lausa kaks kontserti. Hommikul esines karusepäeva avapalvusel noor džässilaulja Hanna Malk, keda saatis orelil kaitseliidu

ühendorkestri peadirigent Mati Põdra. Öhtul päeva lõpetamisel esinesid kaks noort muusikut Saaremaalt: Kaia Oidekivi (laul) ja Liina Vokk (kitarr).

Rõõmustav oli suvise pööripäeva palvuse rahvarohkus ja sellele eelnev loodusretk Puhtulaiule.

Veel teeb palju rõõmu, et tänavu on kirikus olnud igal pühapäeval rohkem rahvast kui eelmistel aastatel. See annab märku, et Karuse kogudus hingab uues rütmis, on leidnud oma suuna ja tee inimeste südamesse. Meil kõigil on vaja seda iganädalast väikest vaikushetke, hetke iseendaga. Hetke koos Looja ja loodusega, et tunda igavikulist sidet.

Meelis Malk

Lihula Eliisabeti kogudus

Tallinna mnt 11, 90303 Lihula, Läänemaa, 5691 5347 (õpetaja), lihula@eelk.ee
Koguduse õpetaja Kaido Saak, diakon Meelis Malk, juhatuse esimees Jaak Kastepõld
IBAN EE032200001120076599 (Swedbank)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 11

Lihula kogudus nooreneb

Aasta lõpp on ikka aeg, mil meenutame, mida head ja toredat see aasta meile tõi.

Sellist kokkuvõtete tegemist on väga vaja. Selleks, et olnu võiks rahusse jääda ja et me tuleva tulekuks valmis oleksime.

Lihula kogudusele oli möödunud aasta päris hea, kuigi kunagi ei ole nõnda, et veel paremini ei saaks.

Saime juba teist korda jõulusid tähistada soojaks koetud kirikus. Tänu sellele on jõuluõhtul kirikuliste arv jõudsalt kasvanud. Eks füüsiline ja vaimne maailm ole siiski omavahel tihedalt seotud ning südamesoojuskil levib koetud toas paremini. Suur tänu headele kaastöölistele, tänu kellele on kirik soojaks saanud. Loodetavasti

Praostkonna vaimulike konverents Lihulas.

ERAKOGU

õnnestub see ka sel korral!

Nagu tavaks saanud, tõi suvi meie kirikusse hulga kontserte. Tähelepanuväär-

semad olid klassikalise muusika festivali kontserdid ja Veljo Tormise 85. sünnipäevale pühendatud Collegium

Musicale kontsert Endrik Üksvärava dirigeerimisel.

Rõõmu valmistab, et endiselt on päris palju neid noori, kes ristimise ja leeriõnnistamise kaudu on meie kogudusega liitunud. Nõnda ristiti möödunud aastal 5 noort ja 7 said leeriõnnistuse. Elu on mõnedki neist viinud kodukandist eemale, aga on hea, kui kodukohaga seob ka kodukirik!

Eriline sündmus oli kogudusele Soomest Aura sõprade külaskäik. Hulga aastaid polnud me kokku saanud, aga taaskohtumise rõõm oli seda suurem. Loodame, et see koostöö jätkub ja on õnnistuseks mõlemale poolele!

Kaido Saak

Mihkli Miikaeli kogudus

88421 Mihkli, Koonga vald, Pärnumaa, 5691 5347 (hooldajaõpetaja), mihkli@eelk.ee, www.eelk.ee/mihkli
Koguduse hooldajaõpetaja Kaido Saak, diakon Meelis Malk, juhatuse esimees Targo Pikkmets
IBAN EE531010902000832007 (SEB)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

Mihklis oli praostkonna traditsiooniline mihklipäeva konverents.

LEEVI REINARU

Jõnksudega koguduseelu

Koguduseelu käib jõnksudega, kinnitab Lääne praostkonna Lihula, Mihkli ja Karuse koguduse vaimulik Kaido Saak, kes on kahes viimases koguduses hooldajaõpetaja.

Karuse Margareeta ja Mihkli Miikaeli kiriku ajalugu ulatub 13. sajandisse, Lihula Eliisabeti kiriku oma 19. sajandisse.

Silmapaistvaim neist on Mihkli kirik, kus on lae sondeerimisel välja tulnud laemaalingud. Unikaalseks teeb ta muidugi suurejooneline kompleks, mille võimsusest saab aimu veel praegugi. Kirikutruid koguduseliik-

meid leiab igast kogudusest, ka Mihklist: Linda Tammer, kelle isa oli kirikumees; Tartust pärit Ene Reet Viljak, kes EPA lõpetamise järel Läänemaale suunati; ustav palveõde Silvi Lootsmann Pikaverest.

Iga paik ja kogudus on omanäoline. 1399 elanikuga Lihulas on koguduses liikmesannetajaid 28. Koonaga vallas, kuhu jääb Mihkli kirik, on elanikke 1121, koguduses aga on maksumaksjaid neli korda rohkem kui Lihulas.

Põliselanikud on need, kes paigale vaimsuse annavad. 25 elanikuga Mihkli külas on

tugevad vennastekoguduse juured ja palvetunnid Pikavere palvemajas toimuvad üle nädala: ühel nädalal on jumalateenistus kirikus, teisel nädalal kuulutustund palvemajas.

Kuigi Mihkli küla on peaaegu tühi, oli mullu üle nädala pühapäevakool ja kirikus seitse või rohkem inimest. Järgmise aasta aruandes arvudega kiidelda ei saa, sest kõik külaelanikud on ristitud ja leeritatud, naerab õpetaja.

Lastetööd on Mihklis juhendanud Reet Pikkmets.

Tühjaks on jäänud ka Karuse küla, kus on elanikke

26 ja liikmesannetajaid 16, aga aktiivne tuumik hoiab kogudust välja suremast.

Kaido Saak meenutab jutustamist oma vaimulikutee algusest toona veel praosti Tiit Salumäega, kes märkis, et väikeses koguduses peavad inimesed olema universaalsed. Hea näide on Karuse, Lihula ja Mihkli koguduse diakon Meelis Malk, kes peab vaimlikuameti kõrval ka ilmalikku ametit. Naljatades ütleb õpetaja tema kohta, et ta on diakooniline korstnapühkija.

Rita Puidet

Lühendatult ajalehest Eesti Kirik

Martna Püha Martini kogudus

90601 Martna, Martna vald, Läänemaa, tel 479 2682, 5809 3633 (õpetaja), martna@eelk.ee, www.eelk.ee/martna
 Hooldajaõpetaja Küllike Valk al. 1.12.2015
 Juhatuse esimees Kulle Reinhold
 Kantselei avatud teisipäeval kl 10–14
 IBAN EE 051010602003962009 (SEB)
 Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kell 13 ning kirikupühadel

Martna koguduse koori 15. sünnipäev

Martna kogudusekoor alustas tegevust 2000. aasta jaanuaris ja juba samal aastal võttis koor osa vaimulikust laulupäevast Pärnus.

Koor kasvas välja 1999. aastal Martnas peetud Missio-päevadel alguse saanud initsiatiivist – laulda ja palvetada üheskoos.

Koori kutsusid kokku toonane õpetaja Peeter Paenurm, koguduse juhatusesimees Kulle Reinhold ja kirikumuusik-koorijuht Tiina Kivastik (Nõlvak).

2004. aastast juhatab koori Lia Salumäe.

Koor on teinud kontserdireise sõpruskogudustesse Marttilas (Soome) ja Hilles (Rootsi) ning külastanud

endise õpetaja Pille Talvar-Heckmanni kogudust Saksamaal. Esinetud on ka praostkondlikel laulupäevadel Vormsis, Kullamaal ja Haapsalus.

Kogudusekoor pidas oma 15. sünnipäevapidu 2. augustil Martna kirikus. Koori olid tulnud tervitama koori asutaja Tiina Kivastik, Martna vallavanem Tiina Aavik, koguduse endine hooldajaõpetaja Kari Tynkkynen, koori endised lauljad, praostkonna teiste koguduste kirikumuusikud. Lugesime ette Lääne praosti ja sõpruskoguduste tervitused.

Tänujumalateenistusel teenisid koguduse hooldajaõpetaja piiskop Tiit Salu-

mäe ja Lääne praostkonna vikaardiakon Küllike Valk. Oli tore ja soe kohtuda koori endiste ja praeguste lauljatega, koguduse liikmetega, külalistega ja toetajatega ning üheskoos kogudusemaja kohvilauas maiustada. Koorilauljail silmad säravad ja innustus üheskoos laulmist jätkata aina kasvab.

Küllike Valk

Piibllilood raamatukogus

Martna raamatukogus jutustatakse piibllilugusid kord kuus reede õhtul. Oleme seda korra proovinud ja algus oli suurepäraseks.

Lapsi oli mitmes vanuses ja nad tulid koos vanematega, sest pakkumine tundus sedavõrd ahvatlev.

Teadmisi jagatakse lastele sobival viisil, kasutades jutustamise kõrval pörandapilte, käelist tegevust ja muid mängulisi elemente.

Anu Heimvelli

Koguduse juhatuses liige

2 x ERAKOGU

Kullamaa Püha Johannese kogudus

90701 Kullamaa, Kullamaa vald, Läänemaa, tel 553 0045 (õpetaja), 554 8813 (juhatuse esimees)
 kullamaa@eelk.ee. http://eelk.ee/kullamaa
 Koguduse õpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Margus Jehe
 Kantselei avatud K kl 11–14
 IBAN EE881010602003964007 (SEB)
 Jumalateenistus igal pühapäeval kl 11

Kullamaa vald sai meediapremia

Issanda aastast 2015 jäävad meelde koguduse nõukogu liikme Hannes Smitti saamine Kullamaa valla aukodanikuks, muinsuskaitseametilt toetuse eraldamine kiriku katuse restaureerimisprojekti koostamiseks ja katuse remondi alustamine (Rändmeister OÜ), Raahe sõpruskoguduse delegatsiooni külaskäik Kullamaale, Märjamaale ja Lääne-Nigulasse.

Samuti väärivad märkimist valla lipu kinkimine kogudusele ja selle kirikusse paigutamine ning helilooja Rudolf Tobiase

Kullamaa leerilapsed. ERAKOGU

tütretütred Maaja külaskäik.

Tallinna XXIX rahvusvahelise orelifestivali raames oli kirikus kaunis kontsert, millel astusid üles organist Edouard Oganessian Prantsusmaalt ja Eesti muusikuist koosnev kammerorkester. 9. augustil oli kuldleerijumalateenistus, oma kunagist leeritootust uuendas kolm auväärselt leerilast. Kultuurikonverentsil eesti kirjakeele

ajaloost astusid sisukate ettekannetega üles filosoofia-doktor Mart Rannut ja Eesti piibliselti peasekretär Jaan Bärenson. Konverents lõppes kontserdiga kirikus, kus esinesid organist Tiia Tenno ja viiulisolist Meelis Vahar.

Kahtlemata oli aasta üks tipp-sündmusi praost Tiit Salumäe piiskopiks valimine ja 1. mail Haapsalus peetud jumalateenistus, siis õnnistati piiskop ametisse ka kohapeal. Üle mitme sajandi sai Haapsalust jällegi piiskopilinn ja Haapsalu toomkirik ei ole enam mitte ainult nime poolest katedraal.

Üheks tähtsamaks kohalikuks sündmuseks pean aga EELK meediapremia

andmist Kullamaa vallavalitsusele ja volikogule. Selle preemiaga tunnustab kirikuvalitsus Kullamaa vallavõimu head ja pikaajalist tööd kohaliku ajaloo ja inimeste jäädvustamisel ning märgib ära hea koostöö kogudusega.

Preemia andmine on märk sellest, et kohapeal toimiv tulemuslik koostöö on saanud nähtavaks ka kaugemal. Oleme ju tihti tagasihoidlikult arvamisel, et ega meist palju teata ja meie tegemisi kaugemal nähta.

Täna koguduse nimel Kullamaa vallavanemat Jüri Otti ja volikogu esimeest Einar Pärnuud ning muidugi ka valla kultuurijuhti Loit Lepalaant positiivse suhtumise ja kaasasolemise eest.

Lembit Tammsalu

Piiskop on sillaehitaja

Kreeka *episkopis* tähendab ülevaatajat. 23. aprillil EELK piiskopiks pühitsetud ja 1. mail ametisse seatud Tiit Salumäe on Eesti lääne piirkonna ning diasporaa piiskop.

Tänavune aasta on küllap olnud eriline ja ootamatu?

Ootamatusi on tõesti olnud palju! Vaimuliku ametivandest lähtuvalt polnud võimalik öelda „ei” kutsele astuda piiskopiametisse. Et kirikukogu nõnda otsustas, ei osanud keegi ennustada. See muutis kogu mu elurütmi.

Olen tegelnud n-ö platsi ettevalmistamisega, kus saaks midagi toimetama hakata. Kui varem piirdusid mu ülesanded Eestiga, siis nüüd lisandus Euroopa ja Venemaa veel eraldi. Kaugeltki kõigele pole veel vastuseid.

Kas piiskopil on kedagi, kellega oma tööülesandeid arutada?

Mul on hea meel, et minu juhitud EELK oikumeenia ja diasporaa komisjonis on kogemustega ja motiveeritud inimesed. Olen palunud komisjoni liikmeid olla kontaktis eri piirkondadega. Ilma sellise struktuurita ei teeks midagi!

Mulle meeldib piiskopiameti iseloomustuseks Uku Masingu lugu aednikust, kes peab vaatama, et ilus poleks mitte ainult tänavapoolne aiaosa, vaid terves aia sügavuses kasvaksid viljapuud. Piiskopiamet on ikkagi karjase, teenija amet. Eksitakse arvates, et mida kõrgemale ametis jõuad, seda suurem on su võim. Pigem on vastupidi – vastutuse suurenemisega võimalused ja õigused hoopis vähenevad, sest oled ju seotud kogu infrastruktuuriga. Ega meiega midagi alga ega lõpe! Peame nagu teatejooksus oma aja ära jooksuma. Kõige hullem ongi, kui hakkame asju alustama või lõpetama.

Kas piiskopi käest nõu küsimise võimalust on juba kasutatud?

On küll, aga eestlased on nõu küsima ehk liigagi ta-

Piiskop Tiit Salumäe.

gasihoidlikud. Arvatakse, et küsimiseks „pole asi veel nii hull”, aga küsimiseks ei pea laskma asju hulluks minna!

Kas piiskopilt küsitakse meelsamini kui praostilt?

Eestlane ei mõtle tihti kuigi struktuuriselt. Pigem minnakse nõu küsima tuttava inimese juurde, mõeldes pigem isikule kui ametile. Vahel arvatakse teadvat vastust juba ette.

Kas kodulinnas liikudes on tunda varasemast rohkem inimeste tähelepanu?

Siis oleks raskem, kui pidanuksin seda ametit uues kohas alustama. Me oleme kogu aeg Haapsalus olnud ja siin võetakse asja rahulikult.

Kas kogudusetöö peab lõivu maksuma õpetaja lisaameti pärast?

Olen püüdnud alati kõigis kogudusetöö valdkondades kaasas olla, aga välislahetuste tõttu on küll oht, et oma kogudusele jääb vähem aega.

Mis küsimustega tuleb tegelda diasporaatöös?

Seni on tulnud pidada kõige enam läbirääkimisi seoses Peterburi Jaani koguduse teenimisega, viimasel ajal on aga lisandunud Soomega seotu, kus eestlasi on laiali üle suure maa. Soome kiriku

edasised plaanid pole muutuva rahaseisu tõttu kuigi selged ja riik näeb ette pigem tulijate integreerimist, kuigi meie näeme, et eestlased millalgi ikkagi koju tagasi tulevad.

Peame praegu kirikute vahel läbirääkimisi, milliseks kujuneb teenimiskohtade struktuur näiteks Saksa maal, Inglismaal, Rootsis. Kui tahetakse edaspidi olla Tallinnas asuva kirikuvalitsuse kanoonilises alluvuses, on vaja esmalt teha tööd meie kiriku seadustega, selgitades, mida see alluvus tähendab, millised on koguduste õigused ja kohustused.

Kas piiskopiamet pakub ruumi loominguks?

Uusi olukordi on alati ja me ei pea kunagi olnus kinni olema. Näiteks kiriku mõtestamine: milline on suhe hoone ja inimese vahel, kas näeme neid vastanditena või teineteist täiendamas – siin on kohta loominguks!

Kuidas saab piiskop kiriku ühtsusele kaasa aidata?

Nagu laulukooris saavad häält teha vaid musikaalsed, mitte lihtsalt kõik toredad inimesed, nii tuleb ka koguduses endale aru anda, kuidas me oma erinevustega kõik ühtekokku ära mahume. See nõuab delikaatsust. Kiriku olemus on osadus, ühtsus paljususes. Ei saa minna liigita-

ma: sina oled liiga usklik ega kõlba, sina oled liiga ilmalik ega kõlba... Võime tõmmata vaheseinu lõpmatuseni, ega me sellest rikkamaks lähe. Osaduse hoidmine sisaldub juba ladinakeelses piiskopi sõnas: *pontifex*, sillaehitaja. Tulebki ehitada sildu eri poolte vahele.

Loov suhe koguduse õpetaja, juhatuse ja töötajate vahel pole alati kergesti leitav, aga on võimalik, ja seda tuleb taotleda, sest kiriku olemus on armastus. Ka mu piiskopivapil on evangelist Johannes sümbol motoga „Jumal on armastus”. Armastus peaks ühendama ja õpetama ka erinevusi taluma.

Kuidas seda praktiliselt teostada?

Tihti aitab, kui inimesed kokku viia, sest eelarvamused takistavad rääkimist. Kui omavahel ei räägita, siis tekivadki lõhed ja pahandused. Tuleb palju kuulata, kutsuma inimesi läbi rääkima. Juba praostitöös kogesin, et kui visitatsiooniteade oli kogudusele välja saadetud, siis selle toimumisajaks olid puudused juba kõrvaldatud. Kirik ei saagi olla koht, kus lendame selga ja otsime puudusi, vaid koos vaatame, kuidas rahulikult edasi minna.

Kas mulle näib õigesti, et kaasasündinud südamerike pigem lähendab Sind Jumalaga?

Lähendab loomulikult. Peame arvestama igal hetkel, et meie tegevus on seotud ajaga. Vägisi ei saa võtta midagi, ei päevi lisada ega ära anda.

Meie usaldus Jumala vastu on tähtis, aga rohkemgi tähtis on ehk see, et Jumal ka meid võib uskuda – et meile usaldatud ülesanne tehtud saab. Usk pole mitte ainult ühepoolne allumine kõrgemale võimule, nagu ateistid vahel väidavad. Ma loodan, et Jumal võib ka mind uskuda!

Just teise poole usaldus annab jõu, et midagi ei pea tegema vägisi. Ka piiskopina ei saa ma kõike alati üle kontrollida, igale asjale näpuga näidata.

Piret Riim